Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Беларускі дзяржаўны універсітэт
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне ВНУ
Рэспублікі Беларусь па гуманітарнай адукацыі

Зацверджана
Вучэбна-метадычным
аб'яднання ВНУ
Рэспублікі Беларусь па
гуманітарнай адукацыі
"15" сакавіка 2005 г.
Рэгістрацыйны № ТД-ДГ.007/тып.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ
(XVIII–XIX стст.)

Вучэбная праграма
для вышэйшых навучальных устаноў
па спецыяльнасці 1-21 05 01 Беларуская філалогія

Мінск
2005

УДК 883.2(09)(075.82)
ББК 83.3(4Бел)р
Г

Складальнікі:

- ***Хаўстовіч М.В.***, загадчык кафедры гісторыі беларускай літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, доктар філалагічных навук;
- ***Запрудскі І.М.***, дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат філалагічных навук;
- ***Тарасюк Л.К.***, дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат філалагічных навук.

Рэцэнзенты:

- Кафедра беларускай літаратуры Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта ім. Янкі Купалы;
- ***Мархель У.І.***, загадчык аддзела ўзаемасувязей літаратур Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы, кандыдат філалагічных навук.

Рэкамендавана:

- *Кафедрай гісторыі беларускай літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта (прат. № 7 ад 8.05.2004 г.);*
- *Навукова-метадычным саветам філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага універсітэта (прат. № 9 ад 27.05.2004 г.);*
- *Вучоным саветам філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага універсітэта (прат. № 7 ад 30.06.2004 г.);*
- *Навукова-метадычным саветам па філалагічнай адукацыі Вучэбна-метадычнага аб'яднання ВНУ Рэспублікі Беларусь па гуманітарнай адукацыі (прат. ад 9.03.2005 г.).*

Гісторыя беларускай літаратуры (XVIII–XIX стст.): Вуч. праграма для вышэйшых навуч. устаноў па спецыяльнасці 1-21 05 02 Беларуская філалогія / Склад. Хаўстовіч М.В., Запрудскі І.М., Тарасюк Л.К. – Мн.: ВТАА "Права і эканоміка", 2005. – 50 с.

УДК 883.2(09)(075.82)
ББК 83.3(4Бел)р

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Гісторыя беларускай літаратуры XVIII–XIX стагоддзяў – адна са складковых частак агульнага курса гісторыі беларускай літаратуры, які выкладаецца ў вышэйшых навучальных установах Рэспублікі Беларусь.

Даследаванні беларускай літаратуры XVIII–XIX стагоддзяў з кожным годам пашыраюць яе кантэкст. А гэта патрабуе стварэння новай канцэпцыі літаратурнага працэсу XVIII–XIX стагоддзяў у Беларусі. Грунтуючыся на тым лепшым, што было ў папярэдніх праграмах, і ўлічваючы найноўшыя дасягненні беларускай літаратуразнаўчай навукі, складальнікі Праграмы падаюць акрэслены перыяд літаратуры як "Новую беларускую літаратуру" (маючы на ўвазе, што папярэдні этап – літаратура XI–XVII стст. – гэта "Даўняя беларуская літаратура", а літаратура ад пачатку XX ст. – "Навейшая беларуская літаратура").

Літаратура першай паловы XVIII ст. акрэсліваецца як "Літаратура пераходнага перыяду", бо змены, якія адбываліся ў той час у прыгожым пісьменстве, сведчаць пра паступовае засваенне асноў новай паэтыкі. Літаратура другое паловы XVIII ст. – першае чвэрці XIX ст. вызначаецца намі як "Літаратура эпохі Асветніцтва", з тае прычыны, што класіцыстычныя і сентыментальныя тэндэнцыі яскрава выяўляюцца ў большасці мастацкіх тэкстаў дадзенага перыяду. Беларускую літаратуру ад сярэдзіны 20-х гг. да канца XIX ст. нязменна жывіла рамантычная думка пра нацыянальнае Адраджэнне. Рамантычны пафас гэтага этапу прадвызначае і яго найменне – "Літаратура эпохі рамантызму".

Асноўныя задачы дадзенага курса – сфарміраваць у студэнтаў уяўленне пра асаблівасці развіцця Новай беларускай літаратуры, яе этапы, найбольш важныя заканамернасці і тэндэнцыі, а таксама спрыяць выпрацоўцы навыкаў прафесійнага літаратуразнаўчага аналізу.

Філолагу-беларусісту неабходна ведаць:

– літаратурны працэс XVIII–XIX стагоддзяў у Беларусі;

– літаратурныя напрамкі, плыні, мастацкія метады;
– жанры і стылі беларускай літаратуры XVIII–XIX стагоддзяў;
– творчую гісторыю найбольш значных мастацкіх твораў перыяду.

Студэнты павінны ўмець:
– аналізаваць твор з улікам яго ідэйна-мастацкай цэласнасці ў гісторыка-літаратурным кантэксце;
– сістэматызаваць і абагульняць фактычны матэрыял, які адлюстроўвае асаблівасці літаратуры розных гістарычных перыядаў;
– выяўляць аб'ектыўныя заканамернасці і асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу;
– характарызаваць літаратурны напрамак, літаратурны этап.

Праграма ўключае спіс рэкамендаванай літаратуры, у якім як літаратуразнаўчыя працы, прысвечаныя гісторыі беларускай літаратуры XVIII–XIX стст., так і спецыяльныя даследаванні пэўных аспектаў літаратурнага працэсу і творчасці асобных пісьменнікаў; а таксама спіс мастацкіх і гісторыка-літаратурных тэкстаў. Усё гэта дасць магчымасць студэнтам-філолагам знаходзіць дадатковыя звесткі для высвятлення тых ці іншых пытанняў літаратурнага развіцця.

Праграма курса гісторыя беларускай літаратуры XVIII–XIX стагоддзяў адрасавана студэнтам філалагічных спецыяльнасцей і складзена ў адпаведнасці з патрабаваннямі агульнаадукацыйнага стандарта (па спецыяльнасці 1-21 05 01 "Беларуская філалогія").

ЛІТАРАТУРА ПЕРАХОДНАГА ПЕРЫЯДУ
(канец XVII – першая палова XVIII стст.)

Агульная характарыстыка літаратурнага працэсу. Заняпад Вялікага Княства Літоўскага як асноўная прычына крызісу старабеларускай культуры і пісьменства. "Добраахвотная" паланізацыя і праявы рэчыпаспалітаўскага патрыятызму ў XVIII ст. Касмапалітычная контррэфармацыйная ідэалогія ў духоўным жыцці Рэчы Паспалітае. Замаруджанасць эканамічнага развіцця і запаволенае станаўленне ліцвінскай (беларускай) нацыі. Адлюстраванне падзей Паўночнае вайны, "саскай эпохі" ў літаратуры Беларусі пераходнага перыяду. Літаратурныя мовы Беларусі пераходнага перыяду (латынь, польская, старабеларуская, беларуская). Літаратурныя напрамкі і стылі. Беларускае барока. Ідэалогія Контррэфармацыі і эстэтыка барока. Еўрапейскія традыцыі і мясцовы нацыянальны каларыт беларускага барока. Сувязь беларускага барока з ранні́м Асветніцтвам. Стылёвыя ўзроўні беларускага барока. Уплыў фалькл0рнае традыцыі на сярэдні і нізкі ўзроўні барока.

Летапісанне

Занепад дзяржаўнага летапісання ў Вялікім Княстве Літоўскім у сувязі з развіццём гістарычнае навукі. Выяўленне летапіснае традыцыі праз мясцовае летапісанне. Праваслаўныя асяродкі ва ўсходняй Беларусі і летапісанне.

"Магілёўская хроніка". Прычыны ўзнікнення летапісання ў Магілёве. Звесткі пра аўтараў "Хронікі". Т.Р. Сурта і Ю. Трубніцкі як прадстаўнікі прыгожага пісьменства ў Беларусі. Гістарычныя і літаратурныя вартасці "Магілёўскае хронікі". Жанрава-стылёвыя асаблівасці твора. "Магілёўская хроніка" і барока (кантрастнасць, сенсацыйнасць, драматычнасць, займальнасць). Вобразы гістарычных асоб і беларускіх шляхціцаў у творы (Пятро I, Карл XII, А. Меньшыкаў, Мазепа, браты Сініцкія). Асаблівасці стварэння мастацкіх вобразаў. Мова твора.

"Віцебскі летапіс". Гісторыя стварэння летапісу. Звесткі пра аўтараў. Гістарычныя недакладнасці і мастацкія вартасці твора. Гістарычныя асобы ў "Віцебскім летапісе".

Мемуарная літаратура

Жанры беларускай мемуарыстыкі. Мемуарыстыка XVIII ст. і традыцыі жанру. Мемуарыстыка і мастацкая проза. "Краёвы" патрыятызм аўтараў мемуараў. "Дзённікі" і "Ўспаміны" як формы мемуараў. Дакладнасць "Дзённікаў" і сінтэтычнасць "Успамінаў". "*Дыярыуш віцебскага ваяводы*" Я.А. Храпавіцкага, "*Дыярыуш жыцця*" І. Лапацінскага, "*Дыярыуш*" Ф. Шырмы, "*Успаміны*" М. Залескага, "*Успаміны*" К. Завішы". Беларусь у "*Жыцці і пакутах...*" І. Турчыноўскага (1695 – каля 1746). "Белетрызацыя" мемуарнага жанру ў XVIII ст. Мемуары XVIII ст. як выяўленне ўнутранага стану чалавека, яго пачуццяў. Эмацыянальнасць апісанняў. Элементы "прыгодніцтва" як адлюстраванне супярэчнасцяў грамадскага жыцця таго часу.

Міхал Казімір Радзівіл Рыбанька (1702–1762). Біяграфічныя звесткі. Удзел у грамадска-палітычным і культурным жыцці краю. "*Дыярыюш*" як рэгістрацыя найдрабнейшых здарэнняў сямейнага жыцця Радзівілаў, пададзеная праз прызму асабістых уражанняў. Чалавек першае паловы XVIII ст. як герой "Дыярыюша". Асаблівасці мовы "Дыярыюша".

Марцін Матушэвіч (1714–1773). Біяграфічныя звесткі. "*Дыярыюш жыцьця маяго*" як твор пра грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі ў 1714–1764 гг. Апавядальніцкае майстэрства аўтара. "Успаміны" як палітычныя "прыгоды", як паказ барацьбы за ўладу ў Рэчы Паспалітай. Спроба псіхааналізу ў творы. Беларускія магнаты і шляхта ва ўспамінах М. Матушэвіча. Вобразы Радзівілаў. Норавы і быт шляхты XVIII ст.

Саламея Пільштынова (Русецкая) (1718 – пасля 1760). "*Авантуры майго жыцця*". Літаратурна-мастацкі пачатак у творы. Асоба аўтаркі і літаратурны герой. Рэальнасць і вымысел. Беларускае паходжанне, рэлігійныя і патрыятычныя погляды мемуарысткі. Уплыў эстэтыкі барока на светапогляд аўтаркі. Стыль твора. Кампазіцыя. Мова. "Авантуры" як раман-аўтабіяграфія і як прыгодніцкі раман. "Авантуры" як споведзь і самаапраўданне аўтаркі.

Парадыйна-сатырычная і гумарыстычная проза

Роля рукапісных зборнікаў "Silva rerum" у культурным жыцці краю. Прычыны ананімнасці беларускамоўнай прозы ў XVIII ст. Адлюстраванне рэлігійнай барацьбы і праяў вальнадумства. Біблейскія сюжэты і вобразы ў інтэрпрэтацыі літаратараў XVIII ст. "*Казанне руске схізматычне*", "*Прамова Русіна*", "*Другая прамова Русіна пра нараджэнне Хрыста*", "*Евангелія руская*". Мастацкія асаблівасці, мова твораў.

Караль Жэра (1743 – пасля 1798). Біяграфічныя звесткі. Выданні "*Торбы смеху*" ("*Vorago rerum*") З. Глогерам і К. Жукоўскаю. "Торба смеху" як зборнік анекдотаў, показак, павучанняў, забаўных гісторый XVIII ст. Адметнасць апавядальнае манеры К. Жэры. Забаўляльная і дыдактычная мэты зборніка. Высокае і нізкае, трагічнае і камічнае, рэальнае і фантастычнае ў "Торбе смеху". Асаблівасці барочнае паэтыкі пісьменніка. Фальклорныя матывы зборніка. Мова твора.

Паэзія

Беларускамоўная паэзія напачатку XVIII ст. Традыцыі С. Полацкага і А. Белабоцкага. Разбурэнне рэлігійнае паэзіі пад уплывам фальклору.

Грамадска-філасофская лірыка як пераход ад духоўнае паэзіі да свецкае. Адлюстраванне праблем чалавечага існавання. Асэнсаванне дачыненняў чалавека з грамадствам. ("*Сам я не знаю, як на свети жити*", "*Челом бью, панове любляне*", "*Бывало лиха много на свеце*").

Песенна-інтымная лірыка. Шырокая распаўсюджанасць у Вялікім Княстве Літоўскім польска-беларускіх рукапісных зборнікаў лірыкі ("Аршанскі зборнік", "Варшаўскі зборнік", "Курніцкі зборнік", "Маскоўскія зборнікі"). Літаратурная і фальклорная традыцыі ў песеннай лірыцы. Народны погляд на каханне. Адлюстраванне тагачасных грамадска-палітычных падзей. Узмацненне суб'ектыўнага пачатку. Асаблівасці паэтыкі. Стылёвыя рысы барока. ("*Ой, хто ж мяне будзе ў маім жалю цешыці*", "*Успамажы, Божа, мае сардэнька*", "*Сам я не знаю, шчо дзелаці маю, шчо мілае не віжу*", "*Казала мне дзяўчынанька і да сябе прыйсці*", "*Песня пра Анусю*", "*Ой, перастань, мой наймільшы, да мяне хадзіці*").

Дамінік Рудніцкі (1676–1739). Фальклорная аснова творчасці. Выкарыстанне барочных элементаў. Праблема аўтарства беларускамоўных твораў XVIII ст. "*Валедыкцыі*" ("Вітанні") як

рэлігійна-панегірычныя вершы. Гумарыстычныя і сатырычныя "звярыныя гратэскі" ("*Птушыны баль*", "*Нязгода птаства і суд над крукам*", "*Апісанне птушынае хворасці*", "*Ваенны паход грыбоў*", "*Апісанне папа, што едзе, і сабакі, што брэша*", "*Камара з дуба цяжкі ўпадак*"). Грамадска-палітычная тэматыка сатыры Д. Рудніцкага. Алегарызм вершаў. Асаблівасці паэтыкі. Сувязь "звярыных гратэскаў" з бурлескна-сатырычнай паэзіяй Асветніцтва.

Юзаф Бака (1707–1780). Біяграфічныя звесткі. Мастацкія асаблівасці зборніка "*Роздум пра непазбежную смерць*" (1766): містычныя і фантастычныя элементы, крытыка празмернасцяў шляхецкага жыцця і прыгонніцтва. Уплыў паэтыкі Ю. Бакі на творчасць В. Дуніна-Марцінкевіча, У. Сыракомлі.

Удальрык Радзівіл (1712–1770). Біяграфічныя звесткі. Барочная паэтыка цыклу "*Маральныя элегіі*" (1752): складаная метафарычнасць, алегарызм, сімвалізм, маралізатарства. "*Сатыры*" (1754) як крытыка заганаў тагачаснага грамадства. Беларуская мова ў творы "*Камедыя Эзопа*". У. Радзівіл як мемуарыст, літаратурны крытык і перакладчык.

Драматургія

Школьны тэатр. Выкарыстанне езуітамі эстэтыкі барока ў тэатральных відовішчах. Тэатры ў езуіцкіх калегіумах. Рэпертуар тэатраў. Мэты і задачы рэпертуару. Жанравая разнастайнасць рэпертуару. Структура сцэнічных твораў. Беларуская інтэрмедыя. Месца інтэрмедый у тэатральным відовішчы. Інтэрмедыя са зборніка з Крожаў ("*Чорт Асмалейка*"). Інтэрмедыя "*Іван і царкоўны сторож*" з "Камедыі пра Якуба і Іосіфа, патрыярхаў" Яўстафія Пылінскага. Адлюстраванне ў ёй тагачаснае рэлігійнае барацьбы.

Драма "*Духоўнае прычасце святых Барыса і Глеба*" з "Аршанскага кодэкса". Камізм і маральна-дыдактычная функцыя антыпралога і пралога, іх агітацыйны характар. Роля і месца беларускамоўных інтэрмедый у драме. Камічнае і трагічнае, гісторыя і сучаснасць у п'есе.

Інтэрмедыі з "Ковенскага зборніка": "*Селянін і студэнт*", "*Селянін і вучань-уцякач*", "*Літаратар, селянін і Самахвальскі*". Аўтарская задума і вынік. Вобраз селяніна. Майстэрства дыялогу.

Камедыя "*Вакханалія*" і яе сувязь з заходнееўрапейскаю драматургіяй. Інтэрмедыя "*Гульня Фартуны*". Яе залежнасць ад камедый П. Барыкі ("Мужык каралём") і П. Кальдэрона ("Жыццё ёсць сон").

Інтэрмедыя на праваслаўнай і ўніяцкай сцэне. Інтэрмедыя "*Сляпы, кульгавы, потым пан і селянін*". Асветніцкія матывы ў ёй. Сувязь з сусветнаю літаратураю, творчасцю К. Тураўскага.

Драма-маралітэ Мануіла Базілевіча "*Дэкламацыя*" з інтэрмедыямі "*Селянін у касцёле*", "*Селянін на споведзі*". Непазбежнасць кары за грахі як асноўны матыў "Дэкламацыі". Індывідуалізацыя вобраза галоўнага героя.

Інтэрмедыі ў драме Г. Каніскага "*Воскресение мертвых*" (1747). Іх антыпольскі і антыкаталіцкі характар.

Народны тэатр. Батлейка. Уплыў інтэрмедыі на ўзнікненне батлейкі. Батлейка і беларускае ігрышча. Сувязь батлейкі з шопкаю, вяртэпам. Рэпертуар беларускае батлейкі: кананічны і свецкі. "*Цар Ірад*". Біблейская традыцыя і народныя ўяўленні ў творы. Батлеечныя вобразы. Дабро і зло ў народнай інтэрпрэтацыі.

"*Цар Максіміліян*". Сувязь з каляднымі гульнямі. Асноўны сюжэт (цар Максіміліян і Адольф) і інтэрмедыйныя сцэны. Выяўленне традыцый народнае карнавальнае культуры. Высмейванне высокага і сур'ёзнага. Увасабленне народных імкненняў да перамогі над страхам і смерцю. Усеагульная роўнасць абсмейвання.

Прыдворны тэатр. Узнікненне беларускага прыдворнага тэатра. Сувязь прыдворнага тэатра з мясцовымі драматургамі.

Францішка Уршуля Радзівіл (1705–1753). Тэма кахання як асноўная тэма паэзіі ("*Верш пра каханне*", "*Лісты да мужа*"). Маральна-этычная праблематыка ў вершах-"перасцярогах".

Зборнік "*Камедыі і трагедыі*" (1754). Запазычанасць сюжэтаў з сярэднявечных драм, антычнае міфалогіі і гісторыі, усходняга фальклору ("*Распуснікі ў пастцы*", "*Суддзя, пазбаўлены розуму*"), агіяграфічнай літаратуры ("*Безразважлівы суддзя*"). Спроба псіхалагічнае матывацыі паводзінаў сваіх герояў. Праблематыка твораў Ф.У. Радзівіл: мараль, вернасць, каханне. Мясцовыя рэаліі, тып сармата, прыхільніка старой маралі і быту ў п'есах. Эстэтыка барока як крытэрый фармавання вобразаў Ф.У. Радзівіл. Аўтабіяграфічныя матывы і элементы ў творах.

"*Золата ў агні*" як перааапрацоўка навелы Дж. Бакачыо. Цыцылія Ф.У. Радзівіл і Грызельда Дж. Бакачыо.

"*Гульня Фартуны*" і тэма "злачынца на троне" ў еўрапейскай літаратуры. Запазычанні з "Гісторыі" Герадота і барочныя лтаратурныя прыёмы (напаўненне сюжэта прыгодніцкім зместам, любоўнай інтрыгай ды інш.). Хрысціянскі маральна-этычны аспект фіналу.

"*Каханне – дасканалы майстра*" як твор пра пераўтваральную сілу кахання.

Драматургія Ф.У. Радзівіл і станаўленне беларускай тэатральнай культуры.

ЛІТАРАТУРА ЭПОХІ АСВЕТНІЦТВА
(другая палова XVIII – 10-я гг. XIX стст.)

Агульная характарыстыка літаратурнага працэсу. Эстэтыка Асветніцтва. Адметныя рысы беларускага Асветніцтва. Уздзеянне заходнееўрапейскай філасофскай і эстэтычнай думкі на беларускае Асветніцтва. Творы французскіх асветнікаў у Беларусі. Уплыў польскіх і расійскіх асветнікаў. Удзел беларускіх асветнікаў у развіцці эстэтыкі Асветніцтва. Барацьба асветнікаў з забабоннасцю і народнаю міфалогіяй (Ян Багамолец "Д'ябал у сваёй постаці"), схаластыкаю (Казімір Нарбут "Логіка"), суб'ектыўным ідэалізмам (Анёл Доўгірд). Рэфармаванне беларускімі асветнікамі навукі і школы (М. Пачобут-Адляніцкі, С. Юндзіл, А. Тызенгаўз), распаўсюджванне імі ідэі "натуральнае роўнасці людзей" (М. Карповіч, І. Храптовіч). Перыёдыка ў Беларусі. Мастацкія напрамкі Асветніцтва. Асаблівасці беларускага класіцызму і сентыменталізму. Шматмоўнасць беларускай паэзіі часоў Асветніцтва як шлях у нацыянальна-моўнае вяртанне. Складанасць і супярэчлівасць літаратурнага працэсу як адлюстраванне крызіснага стану ў Рэчы Паспалітай (рэформы палітычнага, эканамічнага і грамадскага жыцця пры Станіславе Аўгусце, Барская і Таргавіцкая канфедэрацыі, падзелы Рэчы Паспалітай, Канстытуцыя 3 мая 1791 года, паўстанне Т. Касцюшкі).

Паэзія

Іяахім Храптовіч (1729–1812). Біяграфічныя звесткі. Праблема аўтарства верша "*Усім многі век у новай хаце*". Час напісання. "Усім многі век…" як дакласіцысцкі віншавальна-панегірычны верш. Асаблівасці мовы і паэтыкі.

Міхал Карыцкі (1714–1781). Біяграфічныя звесткі. Адметнасць паэтыкі М. Карыцкага (кампазіцыйная дасканаласць, адшліфаванасць формы, рытмікі, стылю; выкарыстанне традыцыйных антычных памераў, вобразаў антычнае міфалогіі і літаратуры). Сатырычнае адлюстраванне нораваў шляхты (паэма "*Птушыны сойм*"). Знітаванасць з

роднаю зямлёю ("*Праклён Вулкану*", "*Да музаў, якія жывуць па суседству з Дзвіною і Палотаю*", "*Госцю Людовіку ў пачатку мая*", "*Пажаданні Літвы*"). Класіцыстычнае ўсхваленне розуму, навукі, адукацыі ("*Віншаванне … пану Марціну Пачобуту*", "*Да аднаго паэта*"). Абарона езуіцкага ордэну ("*Казка*"). Шчырая адданасць расійскай імператрыцы ("*Радасць у Полацку з нагоды прыезду Кацярыны II*", "*Песня Кацярыне II з нагоды прыезду на Белую Русь*", "*Смутак у Полацку з нагоды ад'езду Кацярыны II*"). Значэнне лацінамоўнай паэзіі М. Карыцкага.

Адам Нарушэвіч (1733–1796). Літаратурная і грамадская дзейнасць у Рэчы Паспалітай. А. Нарушэвіч як ініцыятар разнастайных стыляў і напрамкаў у польскамоўнай літаратуры. Ідыліі паэта як мара асветнікаў пра шчаслівае жыццё на ўлонні прыроды: "*Шчаслівы шлюб*". Оды і сатыры А. Нарушэвіча: "*Глупствы*", "*Бедны літаратар*". Сімбіёз лірызму і дыдактызму ў творчасці паэта.

Францішак Карпінскі (1741–1825). Папулярнасць сентыментальных ідылій і лірычных вершаў паэта ў Рэчы Паспалітай "*Забавы вершам*" (1780). Грамадзянская лірыка Ф. Карпінскага ("*Вяртанне з Варшавы на вёску*"). Беларускі перыяд жыцця. Выкарыстанне беларускага фальклору ў польскамоўнай творчасці: "*Песня Марысі да Янкі*", "*Пайшла маладая Марыся па ракі*". Камедыя Ф. Карпінскага "*Чынш*" (1790) у шэрагу твораў, што прапагандавалі асветніцкую ідэю "добрага пана". Запазычанасці з камедыі "Чынш" у "Ідыліі" В. Дуніна-Марцінкевіча. Ф. Карпінскі і А. Міцкевіч. "*Падарожжа па зачараваным краі*" як непрыняцце паэтам-сентыменталістам ідэй рамантычнае школы і як адмаўленне ад містычнага адлюстравання рэчаіснасці.

Францішак Князьнін (1750–1807). Лацінамоўная творчасць віцебскага перыяду. Мастацкія пошукі паэта. Класіцыстычныя і сентыментальныя элементы ў творчасці Ф. Князьніна. "*Элегія да Францішка Багамольца*" як погляд паэта на ўласную творчасць і творчасць увогуле. Героіка-патрыятычная тэматыка трагедый "*Гектар*", "*Фемістокл*". Сентыментальная лірыка пулаўскага перыяду. Зварот да беларускага фальклору. Беларусізмы ў мове герояў Ф. Князьніна: камедыя "*Тры вяселлі*". Услаўленне краіны маленства ў ідыліях. Опера "Цыганы" (лібрэта Ф. Князьніна, музыка М.К. Агінскага) на сцэне Слонімскага тэатра Агінскіх.

Юльян Урсын-Нямцэвіч (1757–1841). Творчасць у рэчышчы класіцызму. Адлюстраванне беларускае тэматыкі ў "Гістарычных па-

дарожжах". "Літоўскія лісты" (1812) як крытыка прарасійскіх і прафранцузскіх настрояў у Рэчы Паспалітай. Патрыятычныя матывы ў "Гістарычных песнях" (1816). Надзённасць камедыі "*Вяртанне дэпутата*". Адлюстраванне ў ёй праблемаў грамадска-палітычнага жыцця часоў Чатырохгадовага сойму. Беларусь у "*Успамінах*" Ю. Нямцэвіча.

Мікодым Мусніцкі (1765–1805). Рэлігійная (трагедыя "*Смерць Цыцэрона*") і гістарычная [паэма "*Палтава*" (1803)] тэматыка творчасці.

Палітычная сатыра. Адлюстраванне падзей Сямігадовае вайны ("*Указ гарачы*", "*Праект*"), паўстання Т. Касцюшкі ("*Разговор імператрыцы з Ільгештромом лістовны дня 28 апрыла 1794 г.*", "*Песня беларускіх жаўнераў 1794 г.*"). Выяўленне беларускага і рэчыпаспалітаўскага патрыятызму. Антырасійская накіраванасць, агітацыйны характар, прапаганда ідэй вольнасці. Фальклорна-песенная аснова. Вобразнасць верша.

Францішак Рысінскі [1749–1830(?)]. Звесткі пра паэта. Р. Падбярэскі пра народнасць паэта, дасціпнасць, камізм, грубаваты гумар, папулярнасць ягоных вершаў "Хіба прашу я дажджу...", "Пан Дамінік...", "Роздум пасля страты закладзенага маёнтка". Ф. Рысінскі як магчымы аўтар макаранічных беларуска-польскіх вершаў "*Плач пакінутага каханай*", "*За пекнай паненкай аж душа сумуе...*".

Ігнат Быкоўскі (1750–1819). Звесткі пра паэта. Асветніцкі сентыменталізм творчасці (зборнікі "*Вясковыя вечары*", тт. 1–2), гуманізм паэта ("*Жыццё Зараастра*"), асуджэнне сацыяльнай несправядлівасці ("Праблема, прапанаваная для вырашэння"), жорсткасці і амаральнасці біблейскіх персанажаў (трагедыя "*Саул*").

Ян Аношка (каля 1775– каля 1827). Біяграфічныя звесткі. Зборнік "Вершаваныя творы" (1828). Беларуская тэматыка вершаў "*Муза з вясковае далі*", "*У роспачы*", "*Чорная роспач*", "*Чужы дом*", "*Сатыра пра гарэлку*", "*Модны залётнік*", "*Дуля за сліўкі*", "*Пра каханне*", "*Ветрагон да свае жонкі*"). Сентыменталізм паэта. Р. Падбярэскі пра Я. Аношку. Творчасць паэта ў польскім і беларускім літаратуразнаўстве.

Юзаф Маралёўскі (1777–1845). Звесткі пра паэта, ягоная дзейнасць у езуіцкім ордэне. Тэматыка і праблематыка творчасці. Мясцовы патрыятызм ("*Да Палоты*").

Антон Марціноўскі (1781–1855). Біяграфічныя звесткі. Рэдагаванне часопісаў "Вулічныя весткі", "Віленскі дзённік", газеты "Літоўскі

кур'ер". А. Марціноўскі як аўтар антыпрыгонніцкай сатыры "Машына для біцця сялянаў" (1817) і, магчыма, беларускамоўных адозваў да народа (1812).

Бурлескна-сатырычная паэзія. Фалькларызацыя духоўных вершаў. Парадзіраванне біблейскіх сюжэтаў. Калядная ("*У Бэтлееме, убогім доме…*") і велікодная ("*Уваскрасенне Хрыстова*") бурлескная паэзія. "Уваскрасенне Хрыстова" як парадыйна-сатырычны твор. Народны гумар і біблейскія персанажы ў творы.

"Энеіда навыварат". Публікацыі і рукапісы твора. Даследаванні паэмы ў XIX–XX стст. Вырашэнне Я. Карскім праблемы атрыбуцыі "Энеіды навыварат". "Смаленская" і "віцебская" рэдакцыі паэмы. Час і месца напісання. І. Манькоўскі і В. Равінскі як мажлівыя аўтары паэмы. Даследаванні "Энеіды навыварат" у беларускім літаратуразнаўстве. Гіпотэзы Г. Кісялёва і П. Шаўцова. "Энеіда…" ў шэрагу еўрапейскіх травестацый: агульнае і адметнае. "Энеіда…" і "Энеіда" І. Катлярэўскага.

Прыёмы травестацыі і "іроікамізму" ў творы. Паэтыка і строфіка паэмы. Сюжэтна-кампазіцыйныя асаблівасці. Беларускія народныя традыцыі, светапогляд і побыт беларуса ў паэме. Сацыяльная змястоўнасць твора.

Драматургія

Францішак Багамолец (1720–1784). Біяграфічныя звесткі. Асветніцкія тэндэнцыі ў творчасці. Сувязь з Беларуссю. Камедыі для школьнага тэатра. Крытыка нораваў у Рэчы Паспалітай "*Пан добры*", "*Модныя кавалеры*", "*Хітры гаспадар*".

Мацей Радзівіл (1749–1800). Біяграфічныя звесткі. Аперэта "*Агатка, або Прыезд Пана*" (музыка Яна Давіда Голанда, лібрэта Мацея Радзівіла). Праблематыка твора. Сувязь твора з тагачасным грамадска-палітычным жыццём, з літаратураю пра стасункі пана і селяніна (Ф. Багамолец "Пан добры", Ф. Карпінскі "Чынш"). Уплыў асветніцкае ідэалогіі (Ж.Ж. Русо) на вырашэнне асноўнага канфлікту твора. Класіцыстычная трактоўка вобразаў-персанажаў. Пан як мара асветнікаў, як погляд на рэфармаванне грамадскага жыцця. Рэальнае і сімвалічнае ў творы. Вобраз Пана як алегарычнае ўвасабленне Пана дзяржавы, караля Станіслава Аўгуста.

Каятан Марашэўскі. "*Камедыя*" (1787) як тыповая барочная драма-маралітэ. Контррэфармацыйная ідэалогія і эстэтыка барока ў творы. Залежнасць ад езуіцкага школьнага тэатру. "Камедыя" як спроба ідэалагічнай барацьбы з вальнадумствам Асветніцтва. Чалавек і яго адносіны да веры і рэлігіі як асноўная тэма твора. Зададзенасць ідэі. Аўтарская трактоўка вобразу галоўнага героя (думка пра грэшнасць і нікчэмнасць чалавека). Прычыны, з-за якіх Дзёмка прайграе заклад. Камізм сітуацый і камізм характараў. Рэальнае і фантастычнае. Маралізатарства ў творы. Традыцыі і наватарства. Асветніцкі рэалізм у творы.

Міхал Цяцерскі (? –1797). "*Доктар па прымусу*" (1787) – вольная апрацоўка аднайменнае камедыі Ж.Б. Мальера. Уплыў на М. Цяцерскага твораў Ж.Б. Мальера, перакладзеных Ф. Багамольцам. Беларускія сцэны ў п'есе як працяг традыцый беларускіх інтэрмедый. Ідэалогія Асветніцтва ў творы.

Ян Ходзька (1777–1851). Біяграфічныя звесткі. Дачыненні з таемнымі віленскімі таварыствамі. Камедыя "*Вызваленая Літва, або Пераход цераз Нёман*" (1812). Тэма, ідэйна-мастацкі змест твора. Асаблівасці класіцызму Я. Ходзькі. Драматургічнае майстэрства. "Вызваленая Літва, або Пераход цераз Нёман" як пярэдадзень "Пана Тадэвуша" А. Міцкевіча. Крытыка ладу жыцця беларуска-ліцвінскае шляхты ў аповесці "*Пан Ян са Свіслачы*" (1821). Творчасць Я. Ходзькі 30–40-х гг.

ЛІТАРАТУРА ЭПОХІ РАМАНТЫЗМУ

Літаратура 20–40-х гг. XIX ст.

Агульная характарыстыка літаратурнага працэсу. Беларусь пад уладаю Расійскага царызму. Курс на поўную асіміляцыю і каланізацыю насельніцтва былога Вялікага Княства Літоўскага. Палітыка русіфікацыі і паланізацыя. Барацьба расійскае і польскае ідэалогій у Беларусі. Станаўленне беларускага літаратурна-грамадскага руху. Салідарызацыя ліцвінаў (беларусаў) з польскім нацыянальна-вызваленчым рухам.

Адлюстраванне падзей вайны 1812 г., філамацка-філарэцкага руху, Лістападаўскага паўстання 1830–1831 гг., "змовы Канарскага" ды інш. у літаратуры Беларусі першай паловы XIX ст. Праблемы фармавання беларускай творчай інтэлігенцыі ў XIX ст. Асэнсаванне апалячанаю мясцоваю шляхтаю свае сапраўднае нацыянальнае прыналежнасці і зварот да творчасці на мове народа. Вылучэнне новых мастацкіх талентаў з народнага асяроддзя. Двуадзінства беларуска- і польскамоўных плыняў у літаратурным працэсе Беларусі XIX ст.

Станаўленне і развіццё беларускае нацыянальнае думкі ў шматмоўнай літаратуры Беларусі. Прэтэнзіі беларускага руху на рэгіянальную адасобленасць.

Дэмакратычны змест і пафас літаратуры XIX ст. Складанасць і апасродкаванасць сувязі са старабеларускаю літаратураю. Неабходнасць выпрацоўкі новае жанравае сістэмы і мастацкіх плыняў. Роля нацыянальнага фальклору ў станаўленні і развіцці беларускае літаратуры XIX ст. Традыцыі і ўплывы суседніх літаратур. Беларуская літаратура ў кантэксце славянскіх літаратур XIX ст.

Мастацкія плыні ў беларускай літаратуры XIX ст. Сентыменталізм, перадрамантызм, рамантызм, рэалізм, іх сімбіёз; стылявы сінкрэтызм твораў беларускай літаратуры XIX ст.

Адам Міцкевіч (1798–1855). Творчасць А. Міцкевіча як выяўленне ліцвінскага (беларускага) патрыятызму. Асоба паэта. Этапы фармавання: дамініканская школа ў Наваградку (1807–1815), Віленскі універсітэт (1815–1819), удзел у арганізацыі студэнцкіх таемных тава-

рыстваў. Філамацка-філарэцкая чыннасць А. Міцкевіча, яе патрыятычны пафас. Пачатак літаратурнае творчасці "*Гарадская зіма*" (1818). У рэчышчы класіцызму (1818–1821). Настаўніцкая праца ў Коўне (1819–1823). Уплыў еўрапейскага рамантызму і кахання да Марылі Верашчакі на нараджэнне паэта-рамантыка. "*Ода да маладосці*" і "*Песня філарэтаў*" як пярэдадзень рамантычнага бунту.

"*Балады і рамансы*" (1822). Абарона рамантызму. Спрэчкі з віленскімі вучонымі-асветнікамі ("Рамантычнасць"). Рамантычнасць як "дзіўнае" і "простае" ("*Люблю я*"). Рамантызм і простанародная паэзія ("*Свіцязь*", "*Свіцязянка*", "*Лілеі*"). Балада як працяг кельцкае традыцыі. Уплыў на баладную практыку А. Міцкевіча твораў Я. Чачота і еўрапейскае баладнае традыцыі. Наватарства А. Міцкевіча. Адкрыццё таямнічае сферы чалавечае душы, звышпачуццёвага свету. Рамантычная паэзія як сінтэз элементаў эпічных, лірычных і драматычных.

Інтымная лірыка паэта. "*Да М****", "*Да Д.Д.*", "*Да ***. На Альпах у Сплюгене 1829*".

"*Гражына*" – твор гераічнае паэзіі. Спалучэнне класіцыстычных і рамантычных традыцый. Містыфікацыя народнае песні-легенды. Зварот да Сярэднявечча. Любоў да Бацькаўшчыны як характэрная рыса ліцвінаў. Сутнасць канфліктаў у творы. Рамантычнае вырашэнне праблемы героя. "Гражына" і выхаванне патрыятычных ды маральных пачуццяў. "Гражына" і "Іліяда" Гамера.

"*Дзяды*" (II і IV часткі). Загадкавая будова твора. Прычыны звароту да народнае містэрыі – урачыстасці памяці продкаў "дзяды". Сутнасць сцэнаў паганскага абраду. Герой паэта на свяце "дзядоў". Драма пустэльніка Густава. Разлад між дыдактызмам эпохі Асветніцтва і рэальным жыццём. Рэмінісцэнцыі з мастацкае літаратуры (Ж.Ж. Русо "Новая Элаіза", Ё.В. Гётэ "Пакуты маладога Вертэра"). Абарона абраду "дзядоў" галоўным героем. Народная маральнасць як крытэрый маралі ўвогуле. Сціранне межаў, згодна з прымхамі люду, між светам зямным і незямным. Уплыў Дж.Г. Байрана – "песняра незвычайных індывідуальнасцяў".

Расійскі этап жыцця і творчасці (1824–1829). Арышт па справе філаматаў. Высылка ў Пецярбург і Адэссу. Падарожжа ў Крым (1825). Пецярбургска-маскоўскі перыяд жыцця і творчасці.

"*Санеты*", "*Крымскія санеты*" (1826). Усход (для А. Міцкевіча – Крым) як крыніца натхнення рамантыкаў. Майстэрства паэтычнага

слова, майстэрства кампазіцыі верша. Лірызм і глыбокая філасофская думка. Гульня кантрастаў. Патрыятычныя матывы.

"*Конрад Валенрод*" (1828). Гістарычная аповесць з алюзіямі на сучаснасць. Імкненне аўтара давесці, што твор напісаны паводле гістарычных падзей (прадмова, каментарыі). Байранаўскія матывы ў творы. Роздум над лёсам роднага краю. Задача падтрымання духу народа. Трагедыя Альфа-Конрада. Тэма асабістага шчасця і шчасця Айчыны. "Конрад Валенрод" як аповесць пра кошт любові да Бацькаўшчыны, як падручнік барацьбы з ворагам, апалогія помсты, метафара трагізму маральных канфліктаў тагачасных патрыётаў-ліцвінаў. Роля паэзіі ў фармаванні нацыянальнае свядомасці, патрыятызму народа.

Эміграцыя (1829–1855). Падарожжа па Заходняй Еўропе. Парыжскі перыяд жыцця. Выкладчыцкая дзейнасць у Лазане і Парыжы. Беларуская мова і фальклор у лекцыях паэта. А. Міцкевіч і А. Тавянскі. А. Міцкевіч і польская эміграцыя.

"*Дзяды*" (III частка). Новая трактоўка вобраза галоўнага героя. Містычны і рэалістычны план паэмы. Ідэі месіянізму. Патрыятычная тэма і тэма згодніцтва-здрады. Раздзел "Ноч дзядоў" як звяно, што злучае III частку паэмы з II і IV. "Дзяды" як рамантычная нацыянальная драма.

"*Пан Тадэвуш*" (1834). Настальгія паэта па Літве. Сапліцова як мікракосмас даўняе Літвы. Прыгодніцкая фабула твора, яго патрыятычныя матывы. Асаблівасці стылю і жанр паэмы. Вобразная сістэма твора. Тыпы ліцвінаў. Іронія і гумар. "Пан Тадэвуш" як эпапея шляхецкага жыцця.

Лірыка эміграцыйнага перыяду: "*Exegi monumentum aere perennius...*", "*Над воднай прасторай чыстай...*", "*Калі мой труп...*", "*Паліліся мае слёзы...*".

А. Міцкевіч у польскай крытыцы XIX ст. Сучаснае міцкевічазнаўства ў Польшчы. А. Міцкевіч у перакладах на беларускую мову (В. Дунін-Марцінкевіч, А. Ельскі, Я. Купала, Б. Тарашкевіч, Я. Семяжон, П. Бітэль ды інш.). А. Міцкевіч у беларускім літаратуразнаўстве.

Ян Чачот (1796–1847). Жыццёвы і творчы шлях. Дачыненні са студэнтамі Віленскага універсітэта. "Штатны" паэт таварыства філаматаў. "Ямбы" Яна Чачота. Беларускамоўная творчасць: "*Яжовыя імяніны*", "*Да пакіньце горла драць...*", "*На прыезд Адама Міцкевіча*".

Польскамоўная творчасць паэта, асветніцкія і рамантычныя тэндэнцыі. Імкненне дакладна перадаваць фальклор. Спроба памірыць праціўнікаў і прыхільнікаў рамантызму. Спалучэнне ў баладнай творчасці кніжных гісторый і вусных паданняў. Маральна-этычная і патрыятычная праблематыка твораў Я. Чачота філамацкага перыяду. "*Свіцязь*", "*Наваградскі замак*", "*Узногі*", "*Мышанка*", "*Радзвіл, або Заснаванне Вільні*", "*Калдычэўскі шчупак*", "*Бекеш*". Балады Я. Чачота – крыніца творчага натхнення, аснова ўзлёту рамантычнага генія А. Міцкевіча. "Спевы пра даўніх ліцвінаў" як вершаваная гісторыя Літвы-Беларусі.

Арышт па справе філарэтаў. Высылка. Фальклярыстычна-перакладчыцкая дзейнасць пасля вяртання на Бацькаўшчыну. Падрыхтоўка шасцітомнага збору беларускіх народных песняў – "Вясковыя песенькі з-над Нёмана і Дзвіны". Дэмакратызм Я. Чачота. Асветніцкі характар прадмоў. Спроба характарыстыкі "славяна-крывіцкае" мовы. "*Уласныя вясковыя песні*". Іх маральна-этычная праблематыка ("*Да мілых мужычкоў*" ды інш.). Тэматыка і праблематыка польскамоўнае лірыкі ("*О край мой нешчаслівы!*", "*Уцеха*", "*Яна далёка*", "*Касец*", "*Малацьбіты*", "*Праснічка*").

Тамаш Зан (1796–1855). Біяграфічныя звесткі. Роля ў арганізацыі таемных віленскіх суполак моладзі (філаматаў, філарэтаў, праменістых), каардынацыя іхняе чыннасці. Арышт і высылка. Літаратурная і грамадская дзейнасць пасля вяртання (1841) на радзіму. Беларускі фальклор у творчасці Т. Зана – "*Мінчук*", "*Цыганка*", "*Трыя лет*", "*Свіцязь-возера*", "*Твардоўскі*".

Антон Эдвард Адынец (1804–1885). Даэміграцкі (1821–1829) перыяд творчасці ("*Песня філарэтаў*"). Выкарыстанне беларускае міфалогіі ("*Хохлік*"). Сяброўства з А. Міцкевічам і Я. Чачотам. Эпітафія "*Надпіс на магільным помніку Яну Чачоту ў Ротніцы*". Грамадская і літаратурная дзейнасць на Бацькаўшчыне (1837–1866). Рэдагаванне "Віленскага весніка".

Юльян Корсак (1806–1885). Беларуская тэматыка літаратурнае творчасці паэта ("*Да Нёмана*"). Мастацкае ўвасабленне народных прымхаў і забабонаў у ягонай паэзіі ("*Зорка Лятавец*").

Ануфры Петрашкевіч (1793–1863). Роля ў арганізацыі таварыства філаматаў. Рамантычныя тэндэнцыі ў творчасці. Фальклорны этна-

графізм (ідылія "*Купала*") і сентыменталізм ("*Вёска*") паэта. Патрыятычныя матывы ("*Роздум каля руінаў Гедымінавага замку*").

Аляксандр Ходзька (1804–1891). Зборнік "*Вершаваныя творы*" (1829). Беларускі фальклор як аснова для баладнае творчасці паэта ("*Маліны*"). А. Ходзька і А. Міцкевіч.

Ігнат Дамейка (1802–1889). І. Дамейка і А. Міцкевіч. Успаміны І. Дамейкі "*Філарэты і філаматы*", "*Маладосць Міцкевіча*", "*Вяртанне на радзіму*".

Паэзія 20-30-х гг. ХІХ ст. Тэма роднага краю. Захапленне прыгажосцю беларускае прыроды. Крытыка шляхецкіх заганаў. Антыпрыгонніцкія матывы. Выкарыстанне беларускага фальклору. Паэзія А. Гарэцкага "*Чалавек і пчолы*", М. Гадлеўскага "*Да месяца*", Я. Дварэцкага "*Магіла выгнанніка*", Р. Зянькевіча "*Туга*", А. Карловіча "*Да Г. М. Р. Вучняў мастацкае школы Вілен. універ.*", А. Каркарэвіча "*Да Дзвіны*", Г. Клімашэўскага "*Да прыяцеляў*", Р. Корсака "*Да князя Міхала Агінскага*", Ю. Корсака "*Чалавек і пчала*", І. Кулакоўскага "*Песня свата на сялянскім вяселлі*", Ю. Масальскага "*Асёл і цяля*", К. Нарбут "*Чалавек*", Т. Нарбута "*Пародыя песні Яна Каханоўскага*", А. Храпавіцкага "*Ранішні гімн*", І. Шыдлоўскага "*Фрашкі*".

Паўлюк Багрым (1812 – каля 1890). Біяграфічныя звесткі. П. Багрым і паэзія віленскіх рамантыкаў. П. Багрым і беларускамоўная паэзія (Я. Баршчэўскі). Гісторыя публікацыі верша "*Зайграй, зайграй, хлопча малы*". Ігнат Яцкоўскі і праблема аўтарства верша. Рэальны факт і паэтычная фабула верша. Аўтабіяграфізм і мастацкая вобразнасць твора. Міфалагічныя матывы як увасабленне трагізму народа. Трансфармацыя фальклорна-песенных традыцый у нацыянальную літаратуру Новага часу. Новы погляд на аўтарства верша "Зайграй, зайграй, хлопча малы".

Ананімная літаратура. Прычыны ананімнасці літаратуры. Публікацыі беларускамоўных ананімных твораў (альманах "Bojan", 1838, "Маяк", 1843, т. 9; 1845, т. 23), "Иллюстрация", 1848, т. 7; "Белорусские песни" І. Насовіча ды інш.).

"*Скажы, вяльможны пане…*". За і супраць аўтарства Ігната Легатовіча. Пратэст супраць сацыяльнае няроўнасці. Паэтыка. Дыялагічная аснова верша. Макаранізм.

"*Віншаванне бондара Савасцея*". Антыпаўстанцкія матывы твора. Паўстанцкі рамантызм шляхты і рэальны погляд на надзеі простага

люду. Адлюстраванне ў вершы праблемаў нацыянальнага жыцця беларусаў. Апавядальніцкае майстэрства аўтара. Дынамізм маналогу. Спроба "ўціснуцца" ў рамкі віншавальнага жанру.

"*Імяніннае віншаванне*". Народная мудрасць, гумар і кемлівасць у вершы. У рэчышчы традыцый віншавальнага жанру. Ідэйная канцэпцыя віншавальнага жанру: імкненне да міру і згоды між гаспадаром і ягонымі падданымі. "*Вось які цяпер люд стаў*". Маральна-этычная праблематыка твора.

Паэзія 40-х гг. XIX ст. Тэматыка і праблематыка польскамоўнае паэзіі: апяванне красы роднага краю і ягоных насельнікаў, матывы творчасці А. Міцкевіча, крытыка заганаў грамадскага жыцця, сімбіёз асветніцкага, рамантычнага і рэалістычнага. Вершы М. Борха "*Да Марціна Карніцкага, перасылаючы яму "Два словы пра Дзвіну*", К.Э. Вайніловіча "*Да К.*", А. Гарадзенскага "*Санеты*", Ю. Завілейкі "*Успаміны пра Літву*", І. Легатовіча "*Эпіграмы*", С.А. Ляховіча "*Да сяброў*", Ю. Мучлера "*Світанак*", Г. Пузыні "*Да Адама Міцкевіча*", "*Фіялкі зімою*", "*Развітвайцеся!*", С. Расалоўскага "*Верш да свайго сына*", З. Фіша "*Фінляндыя*", В. Чайкоўскага "*Уцёкі*".

Грымалоўскія Валерыян, Клеменс, Юльян (першая палова XIX ст.). Трохтомнік "*Вершаваныя творы*" (1837). Беларускія матывы вершаў ("*Думка селяніна на ніве*", "*Роздум над Дзвіною*"), выкарыстанне беларускіх народных песняў (драматычная паэма "*Блаславенне*"), пераклад беларускага фальклору на польскую мову ("*Песні беларускага люду*"). Імкненне вывесці "свой беларускі дыялект з усеагульнага забыцця" (ліст да А. Грозы).

Казімір Буйніцкі (1788–1878). Біяграфічныя звесткі. Рэдагаванне беларускага рэгіянальнага альманаха "Rubon" ("Рубон", 1842–1849). "*Вандроўкі па малых дарогах*" як спроба абмаляваць жыццё і звычаі ў краі. Маралізатарская аповесць "*Запіскі кс. Іярдана*", гісторыкадэтэктыўны аспект твора. Беларускі фальклор у апрацоўцы К. Буйніцкага.

Генрык Равускі (1791–1866). Біяграфічныя звесткі. Гісторыя напісання "*Успамінаў Сапліцы*". Рамантычны гістарызм пісьменніка. Аб'ектыўнасць, адчуванне эпохі аўтарам. "Успаміны Сапліцы" як характарыстыка ліцвінскае (беларускае) шляхты другое паловы XVIII ст. Рэальны шляхецкі свет і ягонае адлюстраванне ў творы. Вобраз галоўнага героя-апавядальніка. Міфалагізацыя гісторыі Барскай

канфедэрацыі і падзелаў Рэчы Паспалітае. Спроба стварэння вобраза нацыянальнага героя (Тадэвуш Рэйтан). Элементы агіяграфічнага канону ва "Успамінах Сапліцы". Вобраз Караля Радзівіла Пане Каханку. Кампазіцыя і стыль твора. Уплыў крытыкі (М. Грабоўскі) на перамену поглядаў Г. Равускага на мінулае (раман "*Лістапад*").

Эдвард Тамаш Масальскі (1799–1879). Біяграфічныя звесткі. Рэдагаванне часопіса "Bałamut" ("Баламут"). Дыдактычны раман "*Пан Падстоліц*" (1831–1833) як твор пра палітычнае і эканамічнае жыццё ў Беларусі, пра сацыяльнае становішча сялянства. Вобраз пана Падстоліца як вобраз ідэальнага пана.

Гаўдэнты Шапялевіч (1800–1846) – беларускі польскамоўны паэт. Біяграфічныя звесткі: вучоба ў Полацкай езуіцкай акадэміі, праца ў Пецярбургу і Віцебскай гімназіі, удзел у патрыятычным руху. "Беларускі перадрамантызм" як асноўны стылёвы напрамак яго творчасці ("*Усюды ты*", "*Памяркоўнасць*", "*Рубон*").

Марцін Асорыя-Цяплінскі (1802–1847). Біяграфічныя звесткі. Фалькларыстычная і выдавецкая дзейнасць. Гумарыстычнае майстэрства пісьменніка ў апавяданні "Нешта тут сабакам смярдзіць".

Аляксандр Гроза (1807–1875) – польскамоўны літаратар Украіны і Беларусі. Узаемадачыненні з прадстаўнікамі беларускага руху. Таленавітае выкарыстанне беларускіх легендаў у паэмах "*Марына*", "*Глухое возера*". Беларуская гісторыя дахрысціянскіх часоў у творах. А. Гроза і Я. Баршчэўскі ("*Нечаканы госць*").

Аляксандр Грот-Спасоўскі (1808–1857). Баладная творчасць на аснове беларускіх паданняў ("Апошнія ловы", "Латнік", "Русалкі").

Плакід Янкоўскі (1810–1872). Звесткі пра пісьменніка. Крытыка заганаў шляхецкага жыцця. Мясцовы патрыятызм. Ідэалізацыя мінулага. Гумарыстычны талент П. Янкоўскага ў празаічных творах ("Засценак", "Апавяданні").

Іосіф Цытовіч (1811? – 1870) як публіцыст "Маяка". Выступленне ў абарону мовы і літаратуры беларусаў ("*Два словы пра мову і пісьменнасць Белай Русі*" і "*Адзін дзень у Беларусі*"). Спроба выяўлення беларускага светапогляду ў расійскім друку.

Тадэвуш Лада-Заблоцкі (1811–1847). Асоба паэта. Гартаванне патрыятычных памкненняў. Ссылка на Каўказ. Маральна-рэлігійная праблематыка (балада "*Зачараваная дзяўчына*"), гістарычная тэма (балада "*Ляшка*"), настальгія па Беларусі ("*Да бярозы на Каўказскіх га-*

рах", паэма "*Ваколіцы Віцебска*", элегіі "*Да Дзвіны*", "*Вілія*", "*Ах, пусціце мяне…*") у творчасці паэта. Зборнік "*Вершаваныя творы*" (1845). Р. Падбярэскі пра Т. Ладу-Заблоцкага.

Юзаф Ігнат Крашэўскі (1812–1887). Біяграфічныя звесткі. Сувязь з беларускім краем. Прапаганда ў ранняй творчасці ліцвінскіх ідэй (паэмы трылогіі "*Анафеляс*"), адлюстраванне гісторыі Беларусі ("*Кунігас*", "*Апошняя са слуцкіх князёў*", "*Старая казка*", "*Кароль у Нясвіжы. 1784*", "*Апошнія хвіліны Пане Каханку*"), паказ цяжкага становішча прыгонных ("*Хата за вёскай*", "*Гісторыя Саўкі*"). Ю.І. Крашэўскі і беларуская літаратура.

Рамуальд Падбярэскі (1812–1856). Біяграфія. Удзел у арганізацыі беларускага літаратурна-грамадскага руху 40-х гг. XIX ст. Роля ў абуджэнні беларускае інтэлігенцыі да актыўных дзеянняў. Клопат пра будучыню беларускае літаратуры. Рэдактарска-выдавецкая дзейнасць у Пецярбурзе і Вільні ["Rocznik Literacki" ("Літаратурны гадавік"), "Pamiętnik Naukowo-Literacki" ("Навукова-літаратурны дзённік")].

"*Беларусь і Ян Баршчэўскі*" як першы нарыс гісторыі новай беларускай літаратуры. Дакладнасць і лаканізм характарыстык грамадскага і літаратурнага жыцця ў Беларусі. Вызначэнне беларускай мовы як асноўнага крытэрыю народнасці пісьменніка. Спроба аналізу вытокаў апавядальніцкага таленту Я. Баршчэўскага, нацыянальнага духу ягоных твораў.

"*Лісты пра Беларусь*" як адказ шавіністам-славянафілам. Імкненне давесці неабгрунтаванасць выдумак пра Беларусь як пра цёмны і забіты край. Р. Падбярэскі ў гісторыі беларускае літаратуры.

Франц Савіч (1815–1847). Станаўленне асобы. Кіраўніцтва "Дэмакратычным таварыствам". Рэгіянальны патрыятызм. Ідэйна-мастацкі змест гутаркі "*Там блізко Піньска*". "*Споведзь пакутніка*" як маналог патрыёта ў роспачы. "*Успаміны*" як твор мемуарнае літаратуры. Гісторыя напісання і публікацыі. Салідарызацыя беларусаў з польскім нацыянальна-вызваленчым рухам і запаволенне працэсаў нараджэння беларускае нацыянальнае самасвядомасці.

Вінцэнт Газдава-Рэвут (каля 1815 – да 1883). Беларускі фальклор у творчасці паэта: вершаваная аповесць "*Жонка*". Маральна-рэлігійная праблематыка твора. Спрыянне станаўленню беларускага руху. Сувязі з Я. Баршчэўскім, Р. Падбярэскім ды інш.

Ігнат Храпавіцкі (1817–1893) – беларускі літаратар, фалькларыст, грамадскі дзеяч. Ініцыятар выдання часопіса "Rubon" ("Рубон"). Фалькларыстычная і перакладчыцкая дзейнасць. Артыкул "*Погляд на паэзію беларускага люду*" (1845) – думка пра дэмакратызацыю літаратуры, пра яе народны характар. Вера ў абуджэнне беларускага літаратурнага жыцця (верш "Дзвіна").

Аляксандр Незабытоўскі (1819–1849). Біяграфічныя звесткі. Артыкулы А. Незабытоўскага на актуальныя грамадска-палітычныя і літаратурныя тэмы (нянавісць да царызму, пратэст супраць мікалаеўскае рэакцыі ды каланіяльных войнаў, патрабаванні ліквідаваць прыгон, адмаўленне існавання Бога, высмейванне дагматаў хрысціянства).

"*Міцкевіч. Славянскія літаратуры*" – як глыбокая і аб'ектыўная ацэнка светапогляду і творчасці вялікага паэта, крытыка ягоных містыка-месіянскіх і славянафільскіх ідэй, характарыстыка асобных літаратурных з'яў 30–40-х гг. XIX ст.

"*Мае ўспаміны*" ў шэрагу твораў мемуарнага жанру. Ацэнка Лістападаўскага паўстання 1830–1831 гг. Адлюстраванне вольналюбівых поглядаў аўтара. Абуджэнне нацыянальнага ўсведамлення мемуарыста.

"*Reves d'amour, de gloire et de liberte*" ("Мары пра каханне, славу і свабоду") – першы беларускі раман-утопія – твор пра сацыяльную і нацыянальна-вызваленчую рэвалюцыю ў сярэдзіне XIX ст. у Беларусі і Польшчы. Драматургія А. Незабытоўскага: "*Розамунда*", "*Барбара*", "*Ядвіга*", "*Кацярына Вялікая*". Асаблівасці гістарызму драматурга.

Ігнат Ходзька (1794–1861). Біяграфія пісьменніка. Уплыў творчасці Я. Ходзькі на фармаванне асобы І. Ходзькі. Палеміка з рамантыкамі (ліст да А.Э. Адынца). І. Ходзька і А. Міцкевіч. І. Ходзька як адзін з аўтараў "Альбома" Аляксандру II. Асветніцка-сентыментальныя і рамантычныя тэндэнцыі ў паэзіі і прозе літаратара. Гавэнда-гутарка ў творчасці І. Ходзькі.

Структура "*Ліцвінскіх малюнкаў*" і "*Ліцвінскіх паданняў*". Гістарызм І. Ходзькі. Асаблівасці паэтыкі. "*Успаміны квестара*". Адметнасць мастацкай формы твора. Элементы прыгодніцтва і паэтыка вандроўнага рамана. Ідэйна-мастацкі змест твора. Рэчаіснасць апошніх дзесяцігоддзяў XVIII – пачатку XIX ст. і ейнае мастацкае ўвасабленне пісьменнікам. Маральна-этычная праблематыка ў творы. Сутнасць

канфліктаў. Вобразная сістэма "Успамінаў квестара". Аўтабіяграфічна-аўтарскае ў структуры вобраза галоўнага героя. Стварэнне "зямнога раю" (маёнтак Старасты) – як узор для наследавання. Вобразы гістарычных асобаў (Караль Радзівіл Пане Каханку, Міхал Валадковіч). Культ Напалеона і ягонае адлюстраванне ў творы. Майстэрства І. Ходзькі.

Ян Баршчэўскі [1794(?)–1851]. Асоба паэта. Крыніцы пра год нараджэння паэта. Вучоба ў Полацкай езуіцкай Акадэміі. Беларускамоўная творчасць Я. Баршчэўскага. "*Рабункі мужыкоў*" як водгук на падзеі вайны 1812 г. "*Да чым жа твая, дзеванька, галоўка занята?*" – першы верш інтымнага характару ў беларускамоўнай паэзіі XIX ст. "*Гарэліца*" як адлюстраванне рэалій сялянскага жыцця таго часу.

Пецярбургскі перыяд жыцця. Сустрэчы з А. Міцкевічам і Т. Шаўчэнкам. Ліставанне з Ю. Шапялевіч-Корсак. Польскамоўная паэзія Я. Баршчэўскага: "*Санет для В.П. Буйніцкае*", "*Да Юлі*". Рэдактарска-выдавецкая дзейнасць пісьменніка. Альманах "Niezabudka" ("Незабудка"). Фальклорны этнаграфізм і літаратурная традыцыя ў баладах Я. Баршчэўскага "*Русалка-спакусніца*", "*Дзявочая крыніца*", "*Дзве бярозы*", "*Роспач*", "*Курганы*", "*Партрэт*".

"*Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*". Гісторыя ўзнікнення твора. Будова твора. Маральна-рэлігійная праблематыка кнігі, паганская міфалогія і догмы хрысціянства ў ёй. Беларускі нацыянальны светапогляд герояў Я. Баршчэўскага. Нацыянальна-патрыятычная тэма "Шляхціца Завальні". Сцвярджэнне думкі пра рэгіянальную адасобленасць Беларусі. Увасабленне ў творы беларускае нацыянальнае ідэі: Плачка, Сын Буры, Пакутны дух як носьбіты гэтае ідэі. Сувязь са старабеларускаю літаратураю (пераасэнсаванне галоўнага вобраза "Трэнаса" М. Сматрыцкага). Выкарыстанне зместу, стылістыкі і паэтыкі беларускіх казак, легендаў і паданняў. "Шляхціц Завальня" як літаратурны твор, а не зборнік беларускага фальклору на польскай мове. Прытчавы характар "Шляхціца Завальні". "Шляхціц Завальня" як сімволіка-алегарычнае адлюстраванне гістарычных падзей у Беларусі ў другой палове XVIII ст. "Шляхціц Завальня" у беларускім літаратуразнаўстве.

"*Драўляны Дзядок і кабета Інсекта*". Гісторыя напісання і публікацыі. Развіццё беларускае тэматыкі ў творчасці Я. Баршчэўскага.

Народная фантастыка ў творы. Маральна-этычная праблематыка. Грамадзянская пазіцыя аўтара.

"*Душа не ў сваім целе*". Рэальныя падзеі і вымысел у аповесці. Ф. Савіч як мажлівы правобраз галоўнага героя. Я. Баршчэўскі пра шляхі служэння Бацькаўшчыне.

"*Жыццё Сіраты*". Беларускія рэаліі як аснова сюжэта драматычнае паэмы. Алегорыя і сімволіка ў творы. Я. Баршчэўскі пра ролю мастацтва (вобраз Музыкі).

Роля Я. Баршчэўскага ў станаўленні беларускага літаратурна-грамадскага руху ў 40-я гады XIX ст. Беларуская ідэя Я. Баршчэўскага ў другой палове XIX ст. і ў XX ст.

Літаратура 50–70-х гг. XIX ст.

Агульная характарыстыка літаратурнага працэсу. Найважнейшыя эканамічныя і грамадска-палітычныя падзеі і працэсы, якія паўплывалі на развіццё літаратуры Беларусі (лібералізацыя грамадскага жыцця пры Аляксандры II, правядзенне сацыяльна-эканамічнай рэформы 1861 г., нацыянальна-вызваленчае паўстанне 1863–1864 гг. і яго вынікі, урадавы курс на татальную русіфікацыю краю). Грамадская думка, беларусазнаўчыя даследаванні, актывізацыя выдавецкай дзейнасці і аслабленне цэнзуры ў 50-я – першай палове 60-х гг. Альманахі і перыядычныя выданні. Палеміка пра ідэйнасць (тэндэнцыйнасць) і народнасць літаратуры. Паказ новага героя-селяніна і сутнасць прынцыпу мастацкага этнаграфізму. Фарміраванне асноўных цэнтраў беларускага літаратурна-грамадскага руху (Мінск, Вільня, Віцебск). Мінск у творчай біяграфіі В. Дуніна-Марцінкевіча, У. Сыракомлі, С. Манюшкі, П. Шпілеўскага. Асобнае месца П. Шпілеўскага (1823–1861) у грамадска-культурным жыцці Беларусі 50-х гг. Гісторыя і культура Беларусі ў цыклах краязнаўчых нарысаў "*Путешествие по Полесью и Белорусскому краю*" (1853–55) і "*Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических её сказках*" (1853–56). Стаўленне П. Шпілеўскага да творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча. Віленскае літаратурнае асяроддзе (У. Сыракомля, В. Каратынскі, Ю. Ляскоўскі і інш.) і літаратурны салон А. Кіркора. Пісьменнікі Віцебшчыны А. Вярыга-Дарэўскі, А. Рыпінскі, Г. Марцінкевіч, Я. Вуль.

Вынікі буржуазных рэформаў і пашырэння рускай асветы ў Беларусі. Заміранне з-за рэпрэсій літаратурна-грамадскага руху. Праявы стагнацыі ў літаратурным жыцці краю ў другой палове 60–70-я гг., перыяд пострамантызму і адмаўленне ад адлюстравання жыцця народа. Папулярнасць ідэй пазітывізму. Палітыка русіфікацыі і аправаслаўлівання, масавае з'яўленне рускага чыноўніцтва ў краі. Ідэалагічнае афармленне і антыадраджэнская скіраванасць заходнерусізму ў працах М. Каяловіча (1828–1891). Актывізацыя даследаванняў вуснапаэтычнай творчасці і мовы беларусаў. Выданне зборнікаў беларускага фальклору П. Гільтэбрантам, М. Дзмітрыевым, П. Бяссонавым, першага беларуска-рускага "Слоўніка беларускай мовы" (1870) І. Насовіча (1788–1877). Навукова-асветніцкая дзейнасць А. Кіркора (1818–1886), П. Шэйна (1826–1900), Я. Карловіча (1836–1903), М. Нікіфароўскага (1845–1910) і інш. Беларуская праблематыка на старонках рускага і польскага перыядычнага друку. Адмена ваеннага становішча ў краі (1870). Працэс эмансіпацыі сялянства і з'яўленне паэтаў-самавукаў з народнага асяроддзя. Мастацкія кірункі, асветніцкі і публіцыстычны характар літаратуры.

Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч (1808–1884). Біяграфія. Дэмакратызм і асветніцтва як вызначальныя рысы светапогляду. Шматграннасць творчай асобы пісьменніка. Разуменне творчасці як маральна-асветніцкай місіі. Сялянска-дэмакратычныя ідэалы і літаратурна-эстэтычныя погляды В. Дуніна-Марцінкевіча. Музычна-тэатральнае жыццё Беларусі ў сярэдзіне XIX ст. і пачатак драматургічнай дзейнасці. Першыя оперы і творчае супрацоўніцтва з С. Манюшкам. В. Дунін-Марцінкевіч як актор і рэжысёр-пастаноўшчык музычных спектакляў у Мінску. Гісторыя выдання кніг В. Дуніна-Марцінкевіча. Кантакты з беларускімі пісьменнікамі і дзеячамі культуры. Акалічнасці ўдзелу ў паўстанні 1863–1864 гг., арышт і турэмнае зняволенне. Жыццё ў Люцінцы пад паліцэйскім наглядам.

Ранні перыяд творчасці. Гісторыя стварэння і публікацыі лібрэта оперы "*Ідылія*" ("*Sielanka*") (1846). Пастаноўка спектакля і водгукі ў перыядычным друку. Асветніцкія тэндэнцыі і праявы эстэтыкі сентыменталізму ў творы. Імкненне да сацыяльнай гармоніі на аснове маральнай еднасці і агульначалавечых каштоўнасцей. Патрыятычныя матывы і характар любоўнай інтрыгі. Сцэнічнае вырашэнне ідэі "перавыхавання" касмапаліта Караля Лятальскага пад уплывам кахання.

Пошукі маральнага ідэалу ў народным асяроддзі. Спроба стварэння мастацкіх тыпаў беларускага сялянства. Вобраз Навума Прыгаворкі. Элементы сацыяльнага крытыцызму ў творы. Сувязь з традыцыямі прыдворнага і школьнага тэатра Беларусі XVIII ст. Жанравая спецыфіка, двухмоўнасць і паэтыка твора. Апрацоўка твора Я. Лёсікам і Я. Купалам. Гісторыка-літаратурнае значэнне "*Ідыліі*".

Жанравая адметнасць і гісторыя выдання твораў паэтычнага эпасу. Традыцыі класіцызму і сентыменталізму, рамантычныя і рэалістычныя тэндэнцыі ў паэтычным эпасе ў аспекце тэорыі паскоранага развіцця беларускай літаратуры. Сацыяльна-побытавы фон і ідэйна-мастацкія прынцыпы паказу народнага асяроддзя.

"*Гапон*" (1855). Паглыбленне дэмакратычнага зместу творчасці. Гапон як носьбіт пазітыўнай духоўнай сілы народа. Пошукі дабра і прыгажосці ў сялянскім асяроддзі, паэтызацыя народнай побытавай культуры. Асветніцкія тэндэнцыі ў творы, дыдактызм і маралізатарства. Сінтэз элементаў розных мастацкіх напрамкаў і асаблівасці сюжэтнай пабудовы ў "Гапоне".

"*Вечарніцы*" (1855). Структура твора. Асветніцка-маралізатарскі сэнс гумарыстычнага вершаванага апавядання "*Дурны Зміцер, хоць хітры*". Мастацкі тып апавядальніка і мясцовыя (мінскія) рэаліі ў творы. Ідэалізацыя мінуўшчыны ў вершаваным апавяданні "*Стаўроўскія дзяды*". Часавая інверсія дзеля сцвярджэння ідэі сацыяльнай гармоніі. Міфалагічны каларыт, народна-легендарныя і казачныя матывы.

"*Купала*" (1856), "*Шчароўскія дажынкі*" (1857). Маральна-асветніцкая ідэя і прынцып "жывой этнаграфіі" ў творах. Ідэалізацыя патрыярхальнай свядомасці, паэтызацыя традыцыйнага народнага побыту. Усведамленне пісьменнікам грамадзянскіх і эстэтычных мэтаў сваёй творчасці (прадмова-прысвячэнне ў "*Купале*").

"*Травіца брат-сястрыца*" (1857). Літаратурная трансфармацыя фальклорнага сюжэта. Баладна-рамантычныя прынцыпы паэтыкі: кантрастнасць вобразнай сістэмы, палярызацыя дабра і зла, драматычная напружанасць канфлікту, матывы гераізацыі мінулага. Жанравая адметнасць твора як паэмы-балады.

"*Быліцы, расказы Навума*" (1857). Арыгінальнасць кампазіцыі твора: быліца ў быліцы. Маральна-дыдактычны характар першай часткі "*Злая жонка*". Мастацкая неаднароднасць як вынік супярэчлівага спалучэння паэтыкі сентыменталізму і рамантызму. Элементы жанру "па-

дарожжа" ў другой частцы "*Халімон на каранацыі*". Галоўны герой Халімон Забалотны як самабытны народны характар і тыповы прадстаўнік беларускага краю. Развенчванне царысцкіх ілюзій як праявы патрыярхальнай свядомасці. Элементы камізму і паэтыка бурлеску ў творы. Сэнсавая шматзначнасць паэтычнай ідэі ў выніку "зніжэння" стылю.

Пераклад паэмы А. Міцкевіча "Пан Тадэвуш". Вызначэнне мэтаў гэтай творчай працы ў "*Прадмове перакладчыка*" (1859). Прычыны стылістычнай неадпаведнасці перакладу і арыгінала. Пафас каментарыяў перакладчыка і гісторыя публікацыі тэксту.

Польскамоўныя паэмы ў кантэксце паэтычнай творчасці.

Патрыярхальна-шляхецкі свет у паэме "*Блаславёная сям'я*" (1856). Паслядоўна сентыменталісцкі характар твора. Рамантычная паэтызацыя свабодалюбства і ідэй нацыянальна-вызваленчай барацьбы ў "*Славянах у XIX стагоддзі*" (1856). Асэнсаванне лёсу беларускага паэта ў "*Літаратарскіх клопатах*" (1857). Сцвярджэнне шляхецкага маральнага кодэксу і культ рыцарства ў паэме "*Люцынка, альбо Шведы на Літве*" (1861). Рамантычная гераізацыя мінулага роднага краю ў творы.

Творчасць В. Дуніна-Марцінкевіча пасля паўстання 1863–1864 гг.

Фарс-вадэвіль "*Пінская шляхта*" (1870). Загадка рукапісу, праблема аўтарства і аўтэнтычнасці тэксту. Палітычны падтэкст пры адлюстраванні вобразаў судовых чыноўнікаў. Сатырычная скіраванасць у паказе грамадскай ролі і маральнага аблічча шляхты. Кальцавая кампазіцыя, любоўная інтрыга і каларытнасць персанажаў у творы. Майстэрства драматурга і паэтыка твора: перадача мясцовага каларыту, сцэнічная лёгкасць, гратэск, іронія, каламбуры, элементы пародыі, моўная характарыстыка персанажаў. Стаўленне цэнзуры да камедыі "Пінская шляхта" і гісторыя адаптацыі і публікацыі яе тэксту.

"*Залёты*" (1870) у ідэйна-мастацкай эвалюцыі В. Дуніна-Марцінкевіча. Двухмоўнасць твора і яго сувязь з папярэдняй творчасцю пісьменніка. Трактоўка вобразу мясцовага нуварыша Антона Сабковіча ў кантэксце гісторыі сусветнай літаратуры. Паказ і крытыка буржуазнай эканамічнай экспансіі і духоўнай абмежаванасці ў вобразе Сабковіча. Функцыі іншых персанажаў у раскрыцці асноўнага канфлікту ў п'есе. Ацэнка твора Янкам Купалам. Драматургічныя прынцыпы В. Дуніна-Марцінкевіча. Мова яго твораў.

Значэнне творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча ў гісторыі беларускай літаратуры.

Уладзіслаў Сыракомля (Людвік Кандратовіч; 1823–1862). Біяграфія пісьменніка. Літаратурны дэбют і супрацоўніцтва ў краёвых выданнях. Шматграннасць творчых інтарэсаў пісьменніка: перакладчыцкая дзейнасць, праца над гісторыяй літаратуры, падарожнымі нататкамі, краязнаўчымі нарысамі, драматычнымі творамі. Беларусь у лёсе У. Сыракомлі. Ліцвінскі патрыятызм як пафас творчасці. Стасункі з пісьменнікамі і дзеячамі культуры В. Каратынскім, В. Дуніным-Марцінкевічам, А. Вярыгам-Дарэўскім, А. Плугам, А. Кіркорам. Асаблівасці светапогляду і калізіі апошніх гадоў жыцця.

Жанр вершаванай гутаркі (гавэнды) у польскамоўнай паэзіі.

Пачатак літаратурнай творчасці У. Сыракомлі. Творчая гісторыя гутаркі"*Паштальён*" (1844). Паказ трагічнага лёсу простага чалавека, спавядальны характар і асаблівасці канфлікту ў творы. Распрацоўка матыву злачынства і пакарання і крыніца сюжэту ў гутарцы "*Хадыка*" (1847). Асаблівасці кампазіцыі, пафас наканаванасці і сацыяльная праблематыка гутаркі "*Ілюмінацыя*" (1856). Гутарка "*Жменя пшаніцы*" (1856) як прыклад мастацкай палемікі з апанентамі, якія выступалі супраць развіцця беларускай літаратуры. Выкарыстанне казачнага сюжэту, патрыятычны пафас і праблема этнічнай самаідэнтыфікацыі беларусаў у творы.

Асноўныя матывы польскамоўнай лірыкі. Эстэтычнае крэда паэта ў вершах "*Не я пяю – народ Божы...*" (1844), "*Лірнік вясковы*" (1852). Антыпрыгонніцкі пафас верша "*Вызваленне сялян*" (1859 ?). Уплыў фальклорнай паэтыкі ў вершах "*Жніўная*" (1852), "*Вячорная*" (1852), "*Груган*", "*Доля*". Паэтычнае майстэрства У. Сыракомлі.

Беларускамоўная лірыка У. Сыракомлі. Гісторыя стварэння і папулярызацыі верша "*Добрыя весці*" (1848, 1861). Унутраная супярэчнасць ідэі твора як вынік дзвюх рэдакцый. Агітацыйны характар, спецыфіка вырашэння сацыяльнага і нацыянальнага пытанняў (класавы салідарызм і антырускі пафас). Верш "*Добрыя весці*" як узор грамадзянскай лірыкі. Медытатыўны характар мініяцюры "*Ужо птушкі пяюць усюды...*" (1861). Сімволіка і алегарычнасць вобразнасці, элегічная настраёвасць твора. Лёс беларускамоўнай спадчыны паэта.

У. Сыракомля як літаратурны крытык. Гісторыя рэцэнзавання беларускіх твораў В. Дуніна-Марцінкевіча. Сыракомлевы ацэнкі канкрэт-

ных твораў пісьменніка і яго ролі ў літаратурным жыцці. Апалогія творчасці на беларускай мове, сцвярджэнне годнасці і права на існаванне нацыянальнай літаратуры.

Падарожныя нататкі, гісторыка-этнаграфічныя нарысы і даследаванні У. Сыракомлі. Сінтэтычны характар жанру "падарожжа" ў "*Вандроўках па маіх былых ваколіцах*" (1853–56). Інфарматыўнасць і эсэістычнасць аповеду. Патрыятычны пафас і паэтызацыя малой радзімы ў творы. Дакументальнае і мастацкае ў нарысе "*Мінск*" (1857). Гістарычная хроніка горада як працяг традыцый мясцовага летапісання.

У. Сыракомля як даследчык беларускай культуры ў "*Кароткім даследаванні мовы і характару паэзіі русінаў у Мінскай правінцыі*" (1856).

Значэнне творчасці У. Сыракомлі для беларускай культуры. Рэцэпцыя твораў пісьменніка ў Беларусі і Расіі. Роля літаратурнай спадчыны паэта ў творчым лёсе Ф. Багушэвіча, Я. Лучыны, Я. Купалы. Пераклады польскамоўных твораў У. Сыракомлі на беларускую мову.

Кастусь Каліноўскі (1838–1864). Асоба і фарміраванне светапогляду К. Каліноўскага. Этапы яго грамадзянскага станаўлення. Гады вучобы ў Пецярбургскім універсітэце. К. Каліноўскі на чале вызваленчага руху ў Беларусі. Асноўныя ідэі праграмы К. Каліноўскага: сацыяльны радыкалізм і самавызначэнне народаў. Афармленне нацыянальнай ідэі. Трагізм жыццёвага лёсу. Дзейнасць і творчая спадчына рэвалюцыянера ў ацэнках сучаснікаў і нашчадкаў (у мемуарыстыцы, гістарыяграфіі і мастацкай літаратуры).

Публіцыстыка К. Каліноўскага. Асветніцка-агітацыйны характар і праблематыка "*Мужыцкай праўды*". "*Пісьмы з-пад шыбеніцы*" як узор палітычнага запавету. Публіцыстычнае майстэрства і паэтычны талент К. Каліноўскага. Верш "*Марыська чарнаброва, галубка мая…*" як прыклад сінтэзу інтымнай і грамадзянскай лірыкі. Гісторыя яго напісання і публікацыі. Матывы і паэтыка, інтэрпрэтацыі зместу ў літаратуразнаўчых працах.

Значэнне дзейнасці і творчай спадчыны К. Каліноўскага.

Адам Кіркор (1818–1886). Біяграфія. Выдавецкая і навуковая дзейнасць, удзел у грамадска-літаратурным руху 50–60-х гг. А. Кіркор і паўстанне 1863–1864 гг. Эміграцыя з Расіі. Кракаўскі перыяд жыцця. А. Кіркор як гісторык беларускай літаратуры ў курсе лекцый "*Пра літаратуру братніх славянскіх народаў* " (1874). Патрыятычны пафас,

мастацкія асаблівасці і энцыклапедычны характар звестак у нарысах А. Кіркора пра Беларусь, змешчаных у 3 т. "*Живописной России*" (1882). Значэнне творчай спадчыны.

Вінцэсь Каратынскі (1831–1891). Біяграфія і асаблівасці светапогляду. Супрацоўніцтва з У. Сыракомлем. Выданне кніг "*Чым хата багата, тым рада*" (1857), "*Таміла*" (1858), "*Выпіў Куба да Якуба*" (1859), перакладаў на польскую мову П. Беранжэ. Удзел В. Каратынскага ў віленскім літаратурным жыцці і "Альбом" у гонар прыезду Аляксандра II. Крытыка паэта ў эмігранцкай прэсе. В. Каратынскі і паўстанне 1863–1864 гг. Вымушаны пераезд у Варшаву. Журналісцкая праца, краязнаўчыя нарысы і артыкулы, прысвечаныя дзеячам культуры Беларусі.

Антыпрыгонніцкі пафас паэмы "*Таміла*". Ідэя твора і эстэтычная канцэпцыя аўтара, выкладзеная ў каментарыях. Вобраз Тамілы. Трагічны лёс героя ў сувязі з мастацкай рэалізацыяй прынцыпа "тэндэнцыйнасці" творчасці. Рысы сентыменталізму, матыў наканаванасці, мінорная танальнасць і нацыянальны каларыт у творы.

Беларускамоўная паэзія В. Каратынскага. Гісторыя стварэння верша-песні "*Уставайма, братцы…*" (1858). Выкарыстанне элементаў фальклорнай паэтыкі, сімволіка, алегарычнасць і палемічная скіраванасць твора. Верш-прысвячэнне А. Вярыгу-Дарэўскаму "*Далібог-то, Арцім…*" (1858) як гумарыстычны зварот да сабрата па пяру. Пытанне часу ўзнікнення і трактоўкі пафасу патрыятычнай элегіі "*Туга на чужой старане*"(1859, 1864?). Аўтабіяграфізм і арыгінальнасць у раскрыцці тэмы. В. Каратынскі як верагодны аўтар "Гутаркі старога дзеда" і "Гутаркі двух суседзяў".

Артыкулы пра беларускія гарады і дзеячаў культуры Беларусі.

Значэнне твораў В. Каратынскага ў гісторыі беларускай літаратуры.

Адам Плуг (Антон Пяткевіч; 1823–1903). Беларусь у лёсе пісьменніка. Сяброўства з У. Сыракомлем. Кантакты з В. Дуніным-Марцінкевічам: ацэнка творчасці пісьменніка ў нарысе А. Плуга "*Некалькі ўражанняў з падарожжа па Літве*" (1858). Журналісцкая і выдавецкая дзейнасць. Ліставанне з А. Рыпінскім. Творчасць на беларускай мове. Сувязь апавядання "*Кручаная баба*" (1849) з анекдотамі і казкамі, у якіх выкарыстаны фальклорны матыў пра пакаранне злоснай і дурной жонкі.

Юльян Ляскоўскі (1826–пасля 1888). Удзел у вызваленчым руху і эміграцыя. Знаходжанне ў Лондане. Ю. Ляскоўскі і праблема аўтарства элегіі "*Зайграй, зайграй, хлопча малы…*". Вяртанне на радзіму і супрацоўніцтва ў Вільні з А. Кіркорам. Паэтычны зборнік на польскай мове "*Беларускі бандурыста*" (1861). Патрыятычны пафас, адлюстраванне беларускага фальклорна-этнаграфічнага матэрыялу і асноўныя матывы ў паэме "*На чужой старане*" (1855). Пераезд на жыхарства ў Польшчу пасля паўстання 1863–1864 гг. Асветніцкі характар дзейнасці. Выступленне ў абарону беларускай мовы. Пытанне аўтарства і стылізацыі пад фальклор у беларускамоўных вершах "*Зямелька мая*" (1863) і "*Пад дуду*" (1879).

Арцём Вярыга-Дарэўскі (1816–1884). Роля А. Вярыгі-Дарэўскага ў кансалідацыі літаратурна-грамадскага руху на Віцебшчыне і ў цэлым у Беларусі. Рукапісны "*Альбом*" пісьменніка і яго гісторыка-літаратурнае значэнне. Ацэнка грамадскай і літаратурнай дзейнасці А. Вярыгі-Дарэўскага ў "Альбоме".

Беларускамоўныя творы паэта. Патрыятычная сутнасць ідэі "сваяцкасці" ў вершаванай аповесці на польскай мове "*Гутарка пра сваяка*" (1858). Сувязі пісьменніка з віленскімі, варшаўскімі і пецярбургскімі перыядычнымі выданнямі. Удзел у паўстанні 1863–1864 гг. Высылка на катаргу. Трагічны лёс перакладу паэмы А. Міцкевіча "Конрад Валенрод" і беларускамоўнай творчай спадчыны. А. Вярыга-Дарэўскі і пытанне аўтарства паэмы "*Тарас на Парнасе*".

Аляксандр Рыпінскі (каля 1811–1886 ?). Удзел у паўстанні 1830–1831 гг. і эміграцыя. Парыжскі перыяд жыцця: знаёмства з А. Міцкевічам, выданне фальклорна-этнаграфічнага даследавання "Беларусь" (1840). Лонданскі перыяд жыцця і выдавецкая дзейнасць. Творчая гісторыя рамантычнай беларускай балады "*Нячысцік*" (1852). Інтэрпрэтацыя ў творы фальклорнага сюжэту пра злосную жонку. Вяртанне на радзіму, удзел у літаратурным жыцці Віцебшчыны. Складанне рукапіснай хрэстаматыі беларускіх твораў і праца над творчымі партрэтамі літаратараў Беларусі.

Геранім Марцінкевіч (1816–пасля 1864). Біяграфічныя звесткі. Выданні паэтычных зборнікаў і асноўныя матывы польскамоўных вершаў. Беларускамоўная творчасць. Пытанне аўтарства драматычнага вершаванага абразка "*Адвячорак: Аказія ў карчме пад Фальковічамі*" (1858). Уплыў асветніцкіх ідэй і нарматыўнай паэтыкі класіцызму (правіла

“трох адзінстваў”, галоўны герой як выразнік аўтарскай пазіцыі). Антыпрыгонніцкі пафас і завастрэнне сацыяльнай праблематыкі. Рэалістычнасць і натуралізм паказу сялянскага жыцця. Палемічная скіраванасць і элементы літаратурнай барацьбы ў творы. Адлюстраванне розных падыходаў да выражэння настрояў сялянства перад адменай прыгону. Майстэрства ў стварэнні сцэнічнага дзеяння. Моўная характарыстыка персанажаў, увядзенне ўстаўной сцэнкі (тэатр у тэатры), уключэнне ў тэкст ананімнага верша “*Вясна, голад, перапала*”, майстэрства мастацкай дэталі. Каларытнасць мовы і тэхніка верша. Значэнне “*Адвячорка*” як цалкам беларускамоўнага драматычнага твора ў гісторыі нацыянальнага тэатра.

Ялегі Вуль (1835–пасля 1880). Факты і загадкі біяграфіі. Праяўленне выдатных літаратурных здольнасцей падчас вучобы ў Віцебскай гімназіі. Дэмакратызм аўтара і мастацкія вартасці беларускага верша-звароту “*К дудару Арцёму ад наддзвінскага мужыка*” (1859), упісанага ў “Альбом” А. Вярыгі-Дарэўскага. Сіметрычная кампазіцыя і дасканаласць формы, адзнакі высокага стылю і багацце мастацкіх прыёмаў у творы. Паэтычная сімволіка, натуральнасць і чысціня мовы. Спецыфіка вобразнасці, іранічнасць, абстрагаванасць і містычны элемент у польскамоўным вершы “*Няновая думка*” (1859). Я. Вуль як журналіст. Навіны культурнага жыцця Віцебска, зацікаўленасць тэатрам, дабрачынная дзейнасць А. Вярыгі-Дарэўскага, норавы ў гарадскім асяроддзі ў карэспандэнцыі Я. Вуля ў варшаўскую “Gazetu Codziennu” (1860). Удзел у паўстанні 1863–1864 гг. і высылка ў Сібір. Я. Вуль і пытанне аўтарства паэмы “*Тарас на Парнасе*” і вершаванай гутаркі “*Два д'яблы*”.

Ананімная літаратура. Адэля з Устроні. Загадка псеўданіма. Паэма “*Мачыха*” (1850). Рамантычная эстэтыка, уплыў і творчае выкарыстанне беларускага фальклору. Патрыятычны пафас, драматызм дзеяння, персаніфікацыя сіл прыроды, дыялагічнасць, выкарыстанне вобразна-выяўленчых сродкаў фальклорнай паэтыкі ў творы.

Паэма “***Тарас на Парнасе***” і ідэйная барацьба ў рускай літаратуры ў сярэдзіне XIX ст. Крытыка славянафільскіх поглядаў і галерэя вобразаў антычных багоў. Вобраз Тараса як увасабленне сапраўднай народнасці. Сімволіка ўзыходжання беларускага палясоўшчыка на гару музаў. Сінтэз беларускай народнай культуры і традыцый рускай прафесійнай паэзіі і паэтыка “*Тараса на Парнасе*”. Травестацыя і элемен-

ты бурлеску. Адметнасць кампазіцыі, сумяшчэнне рэальнага і фантастычнага планаў, час і прастора ў творы. Нацыянальны каларыт вобразнасці і віцебскія рэаліі ў тэксце. Асаблівасці мовы і культура верша.

Праблема аўтарства і часу напісання паэмы "*Тарас на Парнасе*". Гісторыя спісаў твора і акалічнасці іх публікацыі. Асноўныя аргументы на карысць магчымага аўтарства В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Вярыгі-Дарэўскага, студэнтаў Горы-Горацкага земляробчага інстытута, Я. Крупенькі, К. Вераніцына, Ф. Тапчэўскага, Я. Вуля. Уклад у вывучэнне твора і яго атрыбуцыю, зроблены А. Рыпінскім, А. Ельскім, М. Доўнарам-Запольскім, Е. Раманавым, Р. Зямкевічам, Я. Карскім, братамі Шаўцовымі, М. Лазаруком, Г. Кісялёвым і інш.

Гутарка "***Два д'яблы***". Гісторыя публікацыі і факт прыналежнасці тэкстаў "*Тараса на Парнасе*" і "*Двух д'яблаў*" аднаму аўтару. Актуальнасць праблематыкі, віцебскія рэаліі, краязнаўчая спецыфіка і патрыятычны кантэкст твора. Сатырычнае майстэрства аўтара і мастацкія функцыі карцін сутыкнення сілаў ірэальнага свету з будзённым жыццём людзей. Сплаў сялянскага (беларускага) этнаграфічнага матэрыялу з элементамі кніжнай культуры. Люстраная кампазіцыя гутаркі і культура верша.

Ананімныя вершы і гутаркі 50–60-х гг. Публіцыстычнасць, змястоўнасць і невысокі мастацкі ўзровень большасці твораў.

Аналіз прыгонніцкай рэчаіснасці і сацыяльна-крытычны пафас у гутарцы "*Вясна гола перапала*" ("*Вясна, голад, перапала*").

Супярэчлівасць аўтарскай пазіцыі ў "*Гутарцы Данілы са Сцяпанам*": спалучэнне сацыяльнага крытыцызму і царысцкіх ілюзій.

Услаўленне барацьбы за волю, змагарны пафас вершаў "*Паўстанцкая песня*", "*Гэй жа, хлопцы!*".

Антышляхецкая і антыпольская скіраванасць, неразуменне асноўнай масай сялянства прычын і мэтаў паўстання 1863–1864 гг., адлюстраваныя ў творах "*Дзякуй богу і гасудару…*", "*Гутарка пана з селянінам*".

Пытанне аўтарства і часу напісання, ідэалізацыя мінуўшчыны, сацыяльны салідарызм, антыцарыскі і антырасійскі пафас твораў "*Плынуць вятры…*", "*Крыўда і праўда*".

Зборнік "***Рассказы на белорусском наречии***" (1863). Гісторыя падрыхтоўкі выдання. Антыуніяцкая скіраванасць гістарычнага нарыса

"Кто булы наши найдавнійшіи диды и якая ихъ була доля до уніи?" і гутарак *"Ци добре мы зробили, покинувши унію?"*і *"Розмова на цментари старосты Янка зъ братчикомъ Хвэдосемъ"*. Праблема нацыянальнай самасвядомасці беларусаў і асветніцкія заклікі ў публіцыстычным звароце *"Великая помылка нашихъ Белоруссовъ"*. Фальклорнае і літаратурнае ў маралізатарскім апавяданні *"Сказка не сказка, быль не быль, але такъ бываиць"*. Пытанне атрыбуцыі твораў.

Літаратура 80–90-х гг. XIX ст.

Агульная характарыстыка літаратурнага працэсу. Дэмакратычны ўздым і рост патрыятычных і славянафільскіх настрояў у грамадстве ў выніку руска-турэцкай вайны 1877–1878 гг. Перыяд рэакцыйнага ліхалецця пасля забойства нарадавольцамі ў 1881 г. імператара Аляксандра II. Сувязь краёвага грамадскага руху з расійскім народніцтвам. Утварэнне беларускай фракцыі ў асяроддзі народнікаў. Фарміраванне беларускай самасвядомасці і спробы тэарэтычнага абгрунтавання нацыянальнай ідэі. Крызіс народніцкай ідэалогіі. Пашырэнне папулярнасці тэорыі "малых спраў". Зварот краёвых пісьменнікаў да распрацоўкі сялянскай тэмы. Адмаўленне ад ідэалізацыі сялянства, прадстаўнікі якога становяцца асноўным аб'ектам адлюстравання. Прамысловы пераварот, эканамічны ўздым і імклівыя працэсы капіталізацыі горада і вёскі. Агульнае культурнае ажыўленне грамадскага жыцця ў краіне і актывізацыя прагрэсіўных сіл у канцы 80 – пачатку 90-х гг. Рост у Беларусі колькасці пісьменнага насельніцтва і друкаванай прадукцыі. Рукапіснае і друкаванае пашырэнне твораў тагачаснай беларускай літаратуры. Пачатак выхаду польскіх перыядычных выданняў "Kłosy" ("Калоссе") (1875), "Kraj" ("Край") (1882), "Wisła" ("Вісла") ("1887), "Życie" ("Жыццё") (1887) і інш., у якіх супрацоўнічалі беларускія пісьменнікі і змяшчаліся матэрыялы аб Беларусі. Заснаванне прыватнай газеты "Минский листок" (1886–1902), выданне некалькіх выпускаў "Календаря Северо-Западного края" (1889–90) і "Северо-Западного календаря" (1892–93). Публікацыя на іх старонках, а таксама ў польскай і рускай перыёдыцы беларускіх твораў. Выхад асобным выданнем кніжак Ф. Багушэвіча і шэрагу перакладаў на беларускую мову. Перыяд 1889–1894 гг. як асабліва прадуктыўны ў справе публікацыі беларускіх твораў. Пэўнае аслабленне пазіцый рэалістычнага напрамку ў рускай і польскай літаратурах у другой пало-

ве 90-х гг. Рост папулярнасці мадэрнізму і аслабленне творчай актыўнасці беларускіх літаратараў. Развіццё навукі і культуры. Навуковая і грамадская дзейнасць Е. Раманава (1855–1922), А. Сапунова (1852–1924), М. Федароўскага (1853–1923), Б. Эпімаха-Шыпілы (1859–1934), М. Янчука (1859–1921), М. Доўнара-Запольскага (1867–1934) і інш. Напружаная культурніцкая праца, дэмакратычны пафас і грамадзянская скіраванасць літаратурнай творчасці Ф. Багушэвіча, Я. Лучыны, А. Абуховіча, А. Гурыновіча і інш. Ідэйныя і мастацкія змены (працэс сацыялагізацыі, элементы натуралізму, рознафункцыянальнае выкарыстанне беларускага фальклору і інш.) у літаратуры. Адсутнасць кансалідуючага цэнтра. Усведамленне пісьменнікамі прыналежнасці да адзінага літаратурнага працэсу. Шматлікія пераклады твораў польскіх і рускіх пісьменнікаў на беларускую мову. Стаўленне да літаратурнай творчасці як да грамадзянскага абавязку. Паглыбленне крытычнага пафасу. Узмацненне сатырычных тэндэнцый у літаратуры, завастрэнне ў творчасці сацыяльна-этычных канфліктаў. Жанравае ўзбагачэнне літаратуры, удасканаленне вершаскладання.

Францішак Багушэвіч (1840–1900). Паходжанне і дзіцячыя гады паэта. Фарміраванне светапогляду ў віленскім і пецярбургскім студэнцкім асяроддзі. Настаўніцкая праца. Ф. Багушэвіч і паўстанне 1863–1864 гг. Вучоба ў Нежынскім юрыдычным ліцэі, служба на Украіне і ў Расіі. Вяртанне на радзіму і адвакацкая практыка. Ф. Багушэвіч як адвакат – народны абаронца. Супрацоўніцтва з польскамоўнымі перыядычнымі выданнямі. Сяброўства з Я. Карловічам і Э. Ажэшкай. Удзел у культурным жыцці Віленшчыны і кантакты з беларускімі пісьменнікамі. Гісторыя выдання кніг Ф. Багушэвіча. Апошнія гады жыцця. Ідэйна-мастацкае багацце творчай спадчыны пісьменніка.

Ф. Багушэвіч як пачынальнік беларускага нацыянальна-адраджэнскага руху. Публіцыстыка пісьменніка. "Прадмова" да зборніка "Дудка беларуская"(1891) – своеасаблівы маніфест нацыянальнага адраджэння. Вобразнасць публіцыстычнай мовы, эмацыянальнасць звароту Ф. Багушэвіча да сваіх сучаснікаў. Праблемы развіцця нацыянальнай культуры ў прадмове да зборніка "Смык беларускі".

Прынцыпы мастацкага абагульнення, асаблівасці псіхалагічнай характарыстыкі, гумар і лірызм у паэзіі Ф. Багушэвіча. Вобразы герояў-апавядальнікаў Мацея Бурачка і Сымона Рэўкі з-пад Барысава ў

зборніках паэта. Праграмны характар вершаў аб прызначэнні паэта і паэзіі “*Мая дудка*” і “*Смык*”. Гуманістычны пафас і сінтэз нацыянальнай, сацыяльнай і маральна-этычнай праблематыкі ў паэзіі Ф. Багушэвіча.

Нацыянальна-патрыятычная тэма ў творчасці Ф. Багушэвіча. Адметнасць і падабенства адлюстравання нацыянальнай праблематыкі ў зборніках “Дудка беларуская” і “Смык беларускі” (1894). Сімволіка і алегарычнасць вершаў “*Мая хата*” і “*Хмаркі*”. Вырашэнне дылемы “свой-чужы” ў вершах “*Немец*” і “*Жыдок*”. Феномен “тутэйшасці” і уніяцкі “сантымент” у вершах “*Хрэсьбіны Мацюка*” і “*Свая зямля*”. Лёс героя і лёс народа ў паэме-прытчы “Кепска будзе!” у сувязі з будзіцельскім пафасам “Прадмовы” да зборніка “Дудка беларуская”.

Сацыяльны крытыцызм як адна з дамінантаў паэзіі Ф. Багушэвіча. Драматызм і сацыяльная абумоўленасць перажыванняў лірычнага героя вершаў пра сялянскую долю. Іронія ў вершах “*Дурны мужык, як варона*” і “*Скацінная апека*”. Адлюстраванне грамадскай дыферэнцыяцыі і антаганізму ў вершах “*Бог не роўна дзеле*” і “*Не ўсім адна смерць*”. Вобразы прадстаўнікоў улады, чыноўнікаў, паноў і народніцкія тэндэнцыі ў паэзіі Ф. Багушэвіча. Сацыяльны сэнс фантасмагорыі “*Быў у чысцы*”. Спецыфіка адлюстравання рэчаіснасці і выяўленне сацыяльнай псіхалогіі сялянства ў вершах “*Думка*”, “*У астрозе*” і інш.

Маральна-этычная праблематыка і хрысціянскія матывы ў паэзіі Ф. Багушэвіча. Пошукі духоўных ідэалаў лірычным героем верша “*Праўда*”. Вершы “*Калыханка*”, “*Афяра*” і “*Не цурайся*” як своеасаблівыя маральныя імператывы. Рэцэпцыя традыцый хрысціянства ў зборніках паэта. Фальклорна-міфалагічныя і апакрыфічныя матывы ў творах “*Хцівец і скарб на святога Яна*”, “*Быў у чысцы*”, “*Балада*”.

Праўдашукальніцтва як лейтматыў зборніка “Дудка беларуская” (“*Як праўды шукаюць*”, “*У судзе*”, “*Кепска будзе!*”, “*У астрозе*”). Гумарыстычныя творы (“*У судзе*”, “*Здарэнне*”, “*Падарожныя жыды*”, “*Гдзе чорт не можа, там бабу пашле*”) у кампазіцыі зборніка “Дудка беларуская”. Літаратурная праблематыка прадмовы да зборніка “Смык беларускі”. Палемічная скіраванасць “*Адказу Юрцы на “Панскае ігрышча*”. Паэтычнае наватарства і жанравыя характарыстыкі цыклу “*Песні*”. Балада (“*Хцівец і скарб на святога Яна*”, “*Балада*”), байка (“*Воўк і авечка*”, “*Падарожныя жыды*”, “*Свінні і жалуды*”) і элегія (“*Думка*”) у паэзіі

Ф. Багушэвіча. Выкарыстанне сюжэтаў і элементаў паэтыкі фальклорных твораў. Фальклорныя вобразы і матывы ў мастацкай структуры паэтычных твораў Ф. Багушэвіча. Рамантычнае, натуралістычнае, рэалістычнае і функцыі гратэску ў паэзіі Ф. Багушэвіча.

Праблематыка польскамоўных вершаў "*Прывід надзеі*", "*Запавет*", "*Дагарае рэшта веццяя...*" і інш.

Апавяданні Ф. Багушэвіча. Праблематыка і мастацкая адметнасць апавядання "*Тралялёначка*". Сацыяльная тыпалогія вобразаў Бартака Саска і Антона Сабковіча (з "Залётаў" В. Дуніна-Марцінкевіча). Крытыка буржуазнага драпежніцтва ў апавяданні. Сатырычная скіраванасць і сутнасць сацыяльна-этычнага канфлікту, адлюстраванага ў творы. Асаблівасці сюжэтабудавання. Апавяданне "*Тралялёначка*" і традыцыі рускай народніцкай белетрыстыкі. Фальклорная аснова апавяданняў "*Сведка*", "*Палясоўшчык*", "*Дзядзіна*". Літаратурная апрацоўка народных жартаў, паказак, казак-небыліц. Моўнае майстэрства пісьменніка. Ф. Багушэвіч як верагодны аўтар твораў "*Гаспадары, да Вас пішым гэта апавяданне...*" і "*Ігналева сякера*".

Значэнне творчай спадчыны Ф. Багушэвіча ў гісторыі беларускай літаратуры.

Янка Лучына (Ян Неслухоўскі; 1851–1897). Жыццяпіс. Паходжанне і выхаванне. Гады вучобы ў Мінскай гімназіі і Пецярбургскім тэхналагічным інстытуце. Чыннікі фарміравання светапогляду паэта (дэмакратычныя традыцыі сям'і, уплыў ідэй нацыянальна-вызваленчага руху, народніцкай ідэалогіі і філасофіі пазітывізму). Супрацоўніцтва з перыядычнымі выданнямі і альманахамі. Акалічнасці звароту да творчасці на беларускай мове. Кантакты з дзеячамі культуры. Драматызм жыццёвага і пісьменніцкага лёсу. Гісторыя выдання зборнікаў "*Poezje*" (1898) і "*Вязанка*" (1903). Асоба Я. Лучыны і яго творчая спадчына ў ацэнках сучаснікаў.

Асноўныя матывы лірыкі. Рамантычная і рэалістычная плыні ў творчасці. Паглыблены псіхалагізм, філасафічнасць. Патрыятычны пафас і асветніцкія ідэі ў вершы "*Роднай старонцы*". Выкарыстанне элементаў жанравай формы гутаркі ў вершах "*Вясновай парой*", "*Што птушкі казалі*", "*Стары ляснік*". Грамадзянскі пафас вершаў "*Усёй трупе дабрадзея Старыцкага беларускае слова*", "*Дзень за днём*". Рамантычны алегарызм вершаў "*Вясна*", "*Пагудка*", "*Каршун*", "*Сівер*". Форма ўнутранага маналогу і псіхалагізм у вершы "*Што думае Янка, везучы дровы*

ў горад". Пейзажныя замалёўкі і рэалістычная канкрэтнасць вобразаў сялян. Наследаванні і пераклады на беларускую мову твораў У. Сыракомлі. Структура і праблематыка зборніка "*Вязанка*". Тыпалогія творчасці Я. Лучыны і Ф. Багушэвіча.

Адметнасць польскамоўнай лірыкі. Спецыфіка лірычнага самараскрыцця ў вершах "*Што люблю?*", "*Дзве зоркі*", "*Змрочныя думкі*", "*Не хачу памерці*", "*Раскоша натхнення*". Адлюстраванне і паэтызацыя народнага светабачання ў вершах "*Песня аратая*", "*Прадвесне*", "*Рунь*". Тэма паэта і паэзіі ў вершы "*Голас натоўпу*".

Паэма "*Паляўнічыя акварэлькі з Палесся*". Гісторыя стварэння і кампазіцыя твора. Вера ў сацыяльны і навукова-тэхнічны прагрэс грамадства. Сцвярджэнне духоўнай годнасці простага чалавека. Прыземлена-практычнае і манументальнае ў вобразе лесніка Грышкі. Вобраз паніча як носьбіта кніжнай культуры. Характар стасункаў (сяброўства) паміж героямі і ідэя сацыяльнага салідарызму. Паэтызацыя прыроды і адносіны да тэхнічнага прагрэсу ў аспекце маральна-этычных катэгорый. Роля і функцыі лірычных адступленняў у паэме. Паляўнічая "канкрэтыка" і эстэтычныя задачы аўтара. Паэма "*Паляўнічыя акварэлькі з Палесся*" ў кантэксце традыцый М. Гусоўскага, А. Міцкевіча, У. Сыракомлі.

Паэтычнае майстэрства Я. Лучыны.

Празаічныя творы. Маральная праблематыка ў беларускамоўным абразку "*Старасць не радасць…*". Адлюстраванне падзей 1860-х гг. на Міншчыне і патрыятычны пафас у польскамоўным абразку "*З крывавых дзён*". Білінгвістычны (руска-беларускі) характар падарожнага нарыса "*Са святочнай паездкі*".

Значэнне творчасці Я. Лучыны (Я. Неслухоўскага) у гісторыі беларускай літаратуры.

Эліза Ажэшка (1841–1910). Біяграфія пісьменніцы. Фарміраванне асобы. Беларускія чыннікі выхавання і грамадзянскага станаўлення пісьменніцы. Сувязь з паўстаннем 1863–1864 гг. Асветніцкая праца Э. Ажэшкі, вывучэнне і папулярызацыя беларускага фальклору Гродзеншчыны. Творчыя кантакты з Ф. Багушэвічам. Творчасць Э. Ажэшкі ў кантэксце беларускай літаратуры. Пераклады на беларускую мову і папулярызацыя твораў Э. Ажэшкі ў канцы XIX – пачатку XX стст. Сучасныя выданні твораў пісьменніцы па-беларуску.

Мастацкае асэнсаванне краёвай рэчаіснасці ў "сялянскіх" аповесцях 80-х гг. ("*Нізіны*" (1884), "*Дзюдзі*" (1885), "*Хам*" (1888). Шырокае выкарыстанне беларускай мовы і фальклору. Кантрасты народнага жыцця, сацыяльна-псіхалагічны характар і крытычны пафас твораў. Гуманізм аўтарскай пазіцыі. Стварэнне адметных вобразаў беларускіх сялян. Ідэйна-мастацкія функцыі жаночых персанажаў у аповесцях.

Адлюстраванне ў аповесці "*Нізіны*" галечы, безабароннасці і забітасці сялянства. Сацыяльная і псіхалагічная абгрунтаванасць вобразаў сялян у аповесці "*Дзюрдзі*". Асаблівасці канфлікту і аналіз маралі сялянскага асяроддзя. Паказ патрыярхальнасці і забабоннасці пры раскрыцці "сялянскай" тэмы. Складанасць аўтарскіх адносінаў да беларускага сялянства. Праблематыка, палемічная скіраванасць і элемент публіцыстычнасці ў аповесці "*Хам*". Вобразы галоўных герояў Паўла Кабыцкага і Франкі Хамуўны. Пабочныя персанажы. Паэтызацыя прыроды і роднага краю ў творы. Трагедыя галоўнага героя і функцыі твораў беларускага фальклору і этнаграфічнага матэрыялу ў мастацкай структуры апавядання "*Зімовым вечарам*" (1887).

Значэнне творчасці пісьменніцы для беларускай культуры.

Альгерд Абуховіч (1840–1898). Жыццяпіс. Паходжанне і фарміраванне асобы пісьменніка. Вучоба ў Слуцкай гімназіі. Побыт у еўрапейскіх краінах. А. Абуховіч і паўстанне 1863–1864 гг. Дэмакратызм светапогляду. Сямейная драма. У кантакце з беларускімі пісьменнікамі А. Перасветам-Солтанам, Ф. Багушэвічам, Я. Дылам. Апошнія гады жыцця. Лёс творчай спадчыны.

"*Мемуары*" А. Абуховіча як каштоўная крыніца для вывучэння біяграфіі пісьменніка і характарыстыкі грамадскіх настрояў у Беларусі ў XIX ст. Праблемы беларускай культуры ў асвятленні аўтара. Публіцыстычны і мастацкі пачатак у "*Мемуарах*".

Паэзія А. Абуховіча. Праблематыка, крыніцы сюжэтаў і нацыянальны каларыт баек. Пытанне ўнутранай свабоды чалавека і аўтабіяграфічны характар байкі "*Ваўкалак*". Крытыка вынікаў рэформы 1861 г. у байцы "*Старшына*". Паказ традыцыйных людскіх заганаў і правасуддзя ў байках "*Воўк і лісіца*" і "*Суд*". Майстэрства байкапісца. Спроба паэтычнага асэнсавання гісторыі ў вершы "*Дума а Каралю XII*". А. Абуховіч як верагодны аўтар вершаў "*Шоў я ўчора ўночы з Глуска*" і "*Узбійся ўгору, мой саколе!*"

Звесткі пра пераклады на беларускую мову А. Абуховічам твораў Пятраркі, Дантэ, Гётэ, Шылера, Байрана, Гюго, польскай і рускай паэзіі XIX ст. А. Абуховіч як пачынальнік жанру байкі і беларускай мемуарыстыкі ў літаратуры новага часу.

Фелікс Тапчэўскі (1838–1892). Біяграфічныя звесткі. Дачыненне да вызваленчага руху. Папулярнасць твораў у народным асяроддзі. Лёс паэтычнай спадчыны. Ф. Тапчэўскі як паэт-гумарыст. Спецыфічнасць ідэйных пазіцый і майстэрства ў адлюстраванні камічнага. Шляхецкая ідэалізацыя мінулага ў вершы "*Саўсім не тое, што было*". Дэмакратычная пазіцыя ў трактоўцы канфлікту паміж працай і капіталам у вершы "*Грошы і праца*". Гумарыстычны паказ жыцця ў вершах "*Ён і яна*", "*Вечарынка*". Адметнасць вобразу аўтара-селяніна як старонняга назіральніка-апавядальніка. Асаблівасці паэтыкі твораў пісьменніка. Пытанне аўтарства верша "*Панскае ігрышча*". Ацэнка твора Ф. Багушэвічам. Ф. Тапчэўскі як верагодны аўтар паэмы "Тарас на Парнасе".

Адам Гурыновіч (1869–1894). Біяграфія. Беларусазнаўчыя даследаванні. А. Гурыновіч як выразнік радыкальных ідэй вызваленчага руху. Трагізм лёсу паэта і яго творчай спадчыны.

Мастацкая шматграннасць і самабытнасць творчасці А. Гурыновіча. Публіцыстычная паэзія як найбольш рэпрэзентатыўная ў творчасці А. Гурыновіча. Грамадзянскі пафас вершаў "*Што ты спіш, мужычок…*", "*Перш душылі паны…*", "*Што за звук ды так громка раздаўся…*" і інш. Зварот да Ф. Багушэвіча ў вершы "*Дзякуй табе, браце, Бурачок Мацею…*". Пошукі ў галіне медытатыўнай і песеннай лірыкі ("*Сцямнела на двары, і ціха кругом…*", "*Да жніва*", "*Па жніве*"). Функцыі пейзажных замалёвак у вершах "*Бор*", "*Вясна*". Асветніцкія ідэі і адкрыты дыдактызм верша "*Раз у Зольках, у дзярэўні…*". Творы для дзяцей "*Каток*" і "*Рыбак*". Жанравая разнастайнасць лірыкі. Пераклады з польскай, рускай, украінскай моў. Шырыня перакладчыцкага дыяпазону А. Гурыновіча.

Публіцыстыка беларускіх народнікаў. Выданне нелегальных рускамоўных адозваў і зваротаў сацыяльна-эканамічнага і палітычнага зместу: "*Да беларускай моладзі*" (1881), "*Пісьмы пра Беларусь*" (1882) Д. Баравіка, "*Да беларускай інтэлігенцыі*" (1883), "*Пасланне да землякоў-беларусаў*"(1884) Шчырага Беларуса. Абгрунтаванне ідэі пра існаванне этнічна самастойнай беларускай нацыі, пра права беларускага

народа на культурную, эканамічную і палітычную незалежнасць у праграмна-тэарэтычным часопісе "*Гомон*" (1884).

Александр Ельскі (1834–1916). Біяграфія і фарміраванне асобы пісьменніка. Шырыня навуковых і культурных інтарэсаў. Беларускі верш А. Ельскага "*Вінцуку Дуніну-Марцінкевічу*" (1872). Супрацоўніцтва ў энцыклапедычных выданнях і калекцыянерская дзейнасць. Даследаванні па праблемах культуры (артыкулы "*Адам Міцкевіч на Беларусі*" (1885), "*Пра беларускую гаворку*" (1885), "*Беларусь*" і "*Беларуская літаратура і бібліяграфія*" (1892). Пераклады на беларускую мову твораў А. Міцкевіча: санета "*Бура на моры*" (1889), першае кнігі паэмы "*Пан Тадэвуш*" (1892). Маральна-этычная праблематыка твораў для народа "*Сынок*" (1895), "*Выбіраймася ў прочкі*" (1896), "*Слова аб праклятай гарэлцы*" (1900). Прапаганда творчасці А. Міцкевіча і В. Дуніна-Марцінкевіча. Каштоўнасць эпісталярнай спадчыны пісьменніка (лісты да Я. Карловіча). Значэнне асветніцкай чыннасці.

Войслаў Савіч-Заблоцкі (1850 – пасля 1893). Біяграфічныя звесткі. Чыннікі фарміравання светапогляду. Удзел у народніцкім гуртку "Крывіцкі вязок" (1868). Рэпрэсіі ўладаў. Эміграцыя і вандроўніцтва па краінах Еўропы. Вяртанне на радзіму. Загадкавасць лёсу.

Элегічны характар і асэнсаванне мінулага Беларусі ў цыкле беларускіх вершаў "*З чужыны*", "*У роднай зямлі*", "*Да перапёлкі*" (1873). Палітычны аспект у вершы-звароце "*Беларуская пея*" (1882). Польскамоўная аповесць "*Полацкая шляхта*" (1885) у кантэксце літаратуры Беларусі XIX ст. Патрыятычны пафас і сакралізацыя вобразу радзімы. Праблема абуджэння самасвядомасці народа як ідэйны стрыжань аповесці. Традыцыі і наватарства ў творы. Асоба, славянафільскія і народніцкія погляды, аспекты беларускай месіянскай ідэі ў беларускамоўных лістах (1886) В. Савіча-Заблоцкага да М. Драгаманава.

Зоф'я Манькоўская (Адам М-скі, Тшашчкоўская; 1847–1911). Біяграфічныя звесткі. Паходжанне і выхаванне. Жыццё па-за межамі краю. Пачатак творчага шляху. Своеасаблівая паэтыка маскі ў творчасці. У. Сыракомля, Я. Лучына, Ф. Багушэвіч і З. Манькоўская. Фалькларыстычная дзейнасць паэтэсы. Вяртанне на радзіму. Апошнія гады жыцця.

Верш "*Божа, наш бацька...*" ("*Беларуская малітва*") (1888) як узор патрыятычнай лірыкі. Першы ў беларускай паэзіі ўзор "нацыянальнай

малітвы". Хрысціянскія традыцыі і раскрыццё сялянскага светабачання. Пераклады на беларускую мову з польскай вершаў Т. Ленартовіча, Я. Чачота і М. Канапніцкай. Паэтычная дасканаласць, дакладнасць перадачы вобразаў і тонкі элегічны лірызм. Польскамоўная лірыка. Патрыятычныя матывы, адлюстраванне беларускіх краявідаў, краёвых рэалій і ментальнасці ў паэтычных нізках "*Песні дарагавіцкія*", "*Ліcткі, выкраданыя з дзённіка жанчыны*" і інш.

Аляксандр Шункевіч (Мікалай Марозік, каля 1852 – пасля 1913). Факты біяграфіі. Папулярнасць у народзе дыдактычных вершаў сялянскага паэта-самавука. Удзел у грамадскім і літаратурным жыцці. Вершаванае гумарыстычнае апавяданне "*Сцяпан і Тацяна*" (1889). Побытавы характар, элементы бурлеску і пародыі на ўзоры высокай паэзіі ў творы. Спецыфіка адлюстравання канфлікту бацькоў і дзяцей, любоўных і сямейных калізій. Апавядальніцкае майстэрства аўтара.

Вільгельм Пратасевіч (?–1880). Вершаваная гутарка "*Суседчык Гавейскі*" (каля 1875). Гумарыстычная скіраванасць апавядання пра паляўнічыя прыгоды. Паэтыка твора.

Лявон Вітан-Дубейкаўскі (1869–1940). Біяграфічныя звесткі. Дзейнасць у галіне архітэктуры і будаўніцтва. Сувязь з беларускім нацыянальным рухам. Сацыяльная праблематыка байкі "*Цягне воўк – пацягнуць воўка!*". Верш "*Бура*", грамадзянскі пафас твора. Рукапісны зборнік "Мае думы і мыслі" (1893).

Марыя Косіч (1850–?). Біяграфічныя звесткі. Фалькларыстычная дзейнасць. Паэма "*На перасяленне*". Лірызм твора, фальклорныя традыцыі. Пераклады і вольныя наследаванні І. Крылову.

Ананімная літаратура. *Горавід-Будзіцель.* Гісторыя публікацыі вершаў "*Палякам у дзень 3-га мая*", "*Я клічу вас…*". Праблема аўтарства твораў. Рэвалюцыйна-дэмакратычны пафас вершаў, ідэя нацыянальнага адраджэння беларусаў. Паэтычнае майстэрства аўтара.

Адлюстраванне пасляпрыгонніцкай рэчаіснасці ў "*Гутарцы ў карчме*" і вершах "*Мужыцкая доля*", "*Ой, у полі вецер вые…*". Зямельнае пытанне і сацыяльная бяспраўнасць як асноўныя праблемы беларускага сялянства.

Акалічнасці публікацыі, пытанне аўтарства і лірычны характар вершаў "*Ноччу ў сяле*", "*Могілкі*".

Асветніцка-агітацыйны і публіцыстычны пафас выдадзенай у перакладзе на беларускую мову брашуры "*Дзядзька Антон, або Гутарка аб усім чыста, што баліць, а чаму баліць – не ведаем*" (1892).

Выяўленне народнай прагі справядлівасці і праўдашукальніцтва ў вершах "*Дудар*" і "*Праўда*". Фальклорныя вытокі твораў.

Народная смехавая традыцыя ў вершаванай гутарцы "*Тэатр*". Тыпалагічная блізкасць паэтыкі твора з гумарыстычнай паэзіяй Ф. Багушэвіча.

Тэма патрыятызму, гуманістычны пафас і праблема нацыянальнай самасвядомасці ў вершы "*Хто я?*".

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Асноўныя этапы развіцця Новай беларускай літаратуры, вынікі яе эвалюцыі. Нацыянальная адметнасць Новай беларускай літаратуры. Значэнне Новай беларускай літаратуры для станаўлення беларускай літаратуры XX стагоддзя. Новая беларуская літаратура і сусветны літаратурны працэс.

ЛІТАРАТУРА

I. Асноўная (Вучэбныя дапаможнікі. Даследаванні)

- Адам Міцкевіч і Беларусь. Мн., 1998.
- Александровіч С., Александровіч В. Беларуская літаратура XIX – пачатку XX ст.: Хрэстаматыя крытычных матэрыялаў. Мн., 1976.
- Александровіч С.Х. Вольнадумца з-пад Нясвіжа Аляксандр Незабытоўскі. Мн., 1975.
- Александровіч С.Х. Пуцявіны роднага слова. Мн., 1971.
- Беларускія пісьменнікі. Біябібліяграфічны слоўнік: У 6 т. Мн., 1992–1995.
- Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Мн., 1992.
- Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Літаратура XIX – пачатку XX ст. Мн., 1969. Т. 2.
- Гісторыя беларускай літаратуры: Старажытны перыяд / 3-е выд. Мн., 1997.
- Гісторыя беларускай літаратуры: XIX – пачатак XX ст. 2-е выд., дапрац. Мн., 1998.
- Даніленка С. Між і Радзіма: Сакралізацыя дзяржавы-Радзімы ў літаратуры польска-беларускага рамантызму. Мн., 1999.
- Запрудскі І.М. Нарысы гісторыі беларускай літаратуры XIX ст. Мн., 2003.
- Каваленка В.А. Вытокі. Уплывы. Паскоранасць. Мн., 1975.
- Каваленка В.А. Міфа-паэтычныя матывы ў беларускай літаратуры. Мн., 1981.
- Кісялёў Г. Ад Чачота да Багушэвіча. Мн., 1993; 2003.
- Кісялёў Г. Радаводнае дрэва. Мн., 1994.
- Кісялёў Г. Спасцігаючы Дуніна-Марцінкевіча. Мн., 1988.
- Лазарук М.А. Станаўленне беларускай паэмы: Жанр паэмы і некаторыя асаблівасці развіцця беларускай літаратуры ў першай палавіне XIX ст. Мн., 1968.
- Лойка А. Адам Міцкевіч і беларуская літаратура. Мн., 1959.
- Лойка А.А. Гісторыя беларускай літаратуры. Дакастрычніцкі перыяд: У 2 ч. 2-е выд., дапрац. і дап. Мн., 1989. Ч. I.
- Мальдзіс А. Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя: Нарысы быту і звычаяў. Мн.,1982.
- Мальдзіс А.І. На скрыжаванні славянских традыцый: Літаратура Беларусі пераходнага перыяду: другая палавіна XVII–XVIII ст. Мн., 1980.
- Мальдзіс А. Традыцыі польскага Асветніцтва ў беларускай літаратуры XIX ст. Мн., 1972.
- Мархель У. "Ты як здароўе…": Адам Міцкевіч і тэндэнцыі адраджэння беларускай літаратуры. Мн., 1998.
- Мархель У.І. Прадвесце: Беларуска-польскае літаратурнае ўзаемадзеянне ў першай палавіне XIX ст. Мн., 1991.

❖ Мархель У. Прысутнасць былога: Нарысы, артыкулы, эсэ. Мн., 1997.
❖ Мархель У. Лірнік вясковы: Сыракомля ў беларуска-польскім літаратурным узаемадзеянні. Мн., 1983.
❖ Навуменка І.Я. Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч. Мн., 1992.
❖ Навуменка І.Я. Пісьменнікі-дэмакраты. Мн., 1967.
❖ Нарысы па гісторыі беларуска-рускіх літаратурных узаемаадносін: У 4 кн. Кн. I. Мн., 1993.
❖ Парэцкі Я.І. Міхаіл Карыцкі. Мн., 1991.
❖ Пачынальнікі: З гісторыка-літаратурных матэрыялаў XIX стагоддзя. Мн., 1977; Мн., 2003.
❖ Родчанка Р. Альгерд Абуховіч: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1984.
❖ Семяновіч А.А. Гісторыя беларускай драматургіі. XIX – пачатак XX ст. Мн., 1985.
❖ Тарасюк Л.К. Апалогія красы: Кніга пра беларускую паэзію. Мн., 2003.
❖ Уладыкоўская-Канаплянік Л. Акварэлі любові: Канцэпцыя нацыянальнага светапогляду ў творчасці Янкі Лучыны. Мн., 2000.
❖ Улащик Н.Н. Введение в изучение белорусско-литовского летописания. М., 1985.
❖ Хаўстовіч М. Гісторыя беларускай літаратуры 30–40-х гг. XIX ст. Мн., 2001.
❖ Хаўстовіч М. На парозе забытае святыні: Творчасць Яна Баршчэўскага. Мн., 2002.
❖ Хаўстовіч М. Мастацкі метад Яна Баршчэўскага. Мн., 2003.
❖ Штэйнер І.Ф. Шматмоўная літаратура Беларусі XIX стагоддзя. Мн., 2002.
❖ Янушкевіч Я. Беларускі Дудар. Мн., 1991.
❖ Яскевич А.С. Становление белорусской художественной традиции. Мн., 1987.

II. Дадатковая

❖ Багдановіч І.Э. Авангард і традыцыя: Беларуская паэзія на хвалі нацыянальнага адраджэння. Мн., 2001.
❖ Багушэвіч Ф. // Крыніца. 1995. №11–12 (16).
❖ Барысенка В. Францішак Багушэвіч і праблема рэалізма ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мн., 1957.
❖ Барышев Г.И. Театральная культура Белоруссии XVIII в. Мн., 1992.
❖ Бас І. Літаратурныя пошукі, знаходкі, даследаванні. Мн., 1969.
❖ Грынчык М.М. Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі. Мн., 1969.
❖ Дадиемова О.В. Музыкальная культура городов Белоруссии в XVIII в. Мн., 1992.
❖ Дорошкевич Э., Конон Вл. Очерк истории эстетической мысли Белоруссии. М., 1972.
❖ Дрозд С. Адам Міцкевіч і Янка Купала: духоўнае пабрацімства (беларуска-польскія літаратурныя ўзаемасувязі XIX – пачатку XX стагоддзяў. Гродна, 1998.
❖ Жураўлёў В.П. У пошуках духоўных ідэалаў.На матэрыяле беларускай

літаратуры XIX – пачатку XX ст. Мн., 2000.
- Казбярук У. Ступені росту: Беларуская літаратура канца XIX – пачатку XX ст. і традыцыі польскіх пісьменнікаў. Мн., 1974.
- Кісялёў Г. Загадка беларускай “Энеіды”. Мн., 1971.
- Киселёв Г. Разыскивается классик...: Историко-литературная дилогия. Мн., 1989.
- Кісялёў Г. Героі і музы. Мн., 1982.
- Кісялёў Г. Пошукі імя. Мн., 1978.
- Кісялёў Г. Сейбіты вечнага. Мн., 1963.
- Ларчанка М. Па шляху рэалізма. Мн., 1959.
- Лецка К.І. Вытокі і генезіс беларускага рамантызму XIX стагоддзя. Гродна, 2003.
- Лойка А.А., Перкін Н.С. Беларуска-польскія літаратурныя ўзаемасувязі ў XIX ст. Мн., 1963.
- Майхрович С.К. Жизнь и творчество Ф. Богушевича. Мн., 1961.
- Мальдзіс А. З літаратуразнаўчых вандраванняў: Нарысы, эсэ, дзённікі. Мн., 1987.
- Мальдзіс А. Падарожжа ў XIX стагоддзе. Мн., 1969.
- Мальдзіс А. Таямніцы старажытных сховішчаў. Мн., 1974.
- Мальдзіс А. Творчае пабрацімства. Мн., 1966.
- Мархель У.І. Крыніцы памяці: Старонкі беларуска-польскага літаратурнага сумежжа. Мн., 1990.
- Мархель У. Вяшчун славы і волі: Уладзіслаў Сыракомля. Мн., 1989.
- Мысліцелі і асветнікі Беларусі. Энцыклапедычны даведнік. Мн., 1995.
- Працы кафедры гісторыі беларускае літаратуры Белдзяржуніверсітэта: Навуковы зборнік. Вып. 1–6. Мн., 2001–2005.
- Перкін Н. Абсягі думкі. Мн., 1980.
- Самбук С.М. Общественно-политическая мысль Белоруссии во второй половине XIX века. Мн., 1976.
- Семашкевіч Р.М. Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбургу: Канец XIX – пачатак XX ст. Мн., 1971.
- Содаль У. Сцежкамі Мацея Бурачка. Мн., 1991.
- Тарасюк Л.К. Мастацкія кірункі і плыні ў беларускай паэзіі XIX – пачатку XX ст. Мн., 1999.
- Творчасць Элізы Ажэшкі і беларуская культура: Зборнік навуковых прац. Гродна, 2002.
- Тычына М. Карані і крона. Мн., 1991.
- Уладзіслаў Сыракомля: Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі. Мн., 2004.
- Усікаў Я. Беларуская камедыя. Мн., 1979.
- XIX стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. першая /Уклад. М. Хаўстовіч. Мн., 1999.

- XIX стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. другая /Уклад. М. Хаўстовіч. Мн., 2000.
- Хромчанка К.Р. Беларуская мастацкая проза (канец XIX – пачатак XX ст.). Мн., 1979.
- Цьвікевіч А. "Западно-руссизм". Мн., 1993.
- Цвірка К.А. Лісце забытых алеяў: Эсэ. Мн., 1993.
- Цвірка К.А. Слова пра Сыракомлю: Быт і культура беларусаў у творчасці "вясковага лірніка". Мн., 1975.
- Шалькевич Ф. Кастусь Калиновский: Страницы биографии. Мн., 1988.
- Штэйнер І.Ф. Беларуская балада: Вытокі жанру і паэтычная структура. Мн., 1989.
- Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: У 5 т. Мн., 1984–1987.
- Янка Лучына ў кантэксце самаідэнтыфікацыі беларускай літаратуры: Матэрыялы рэспубліканскай навуковай канферэнцыі. Мн., 2002.
- Янушкевіч Я. За архіўным парогам. Мн., 2002.
- Ян Чачот, Ігнат Дамейка, сябры і паплечнікі Адама Міцкевіча: Матэрыялы Трэціх і Чацвёртых Карэліцкіх чытанняў. Мн., 1998.

III. Мастацкія тэксты

- Абуховіч А. Творы. Мн., 1991.
- Ажэшка Э. Аповесці, апавяданні, нарысы. Мн., 2000.
- Аношка Я. Вершы // XIX стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. другая. Мн., 2000.
- Асорыя-Цяплінскі М. Нешта тут сабакам смярдзіць // XIX стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. першая. Мн., 1999.
- Багрым П. Зайграй, зайграй, хлопча малы… // Паўлюк Багрым. Мн., 1994.
- Багушэвіч Ф. Творы. Мн., 1991.
- Булгарын Ф. Выбранае. Мн., 2003.
- Беларуская літаратура XIX стагоддзя: Хрэстаматыя. 2-е выд., перапрац. і дап. / Склад. А.А. Лойка, В.П. Рагойша. Мн., 1988.
- Беларуская літаратура XVIII–XIX стагоддзяў: Зборнік тэкстаў / Склад. М. Хаўстовіч. Мн., 2000.
- Баршчэўскі Я. Выбраныя творы. Мн., 1998.
- Баршчэўскі Я. Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях. Мн., 1996.
- Віцебскі летапіс // Беларускія летапісы і хронікі. Мн., 1997.
- Вярыга-Дарэўскі А. Гутарка пра сваяка // Працы кафедры гісторыі беларускай літаратуры БДУ. Выпуск трэці. Мн., 2002; Выпуск чацвёрты. Мн., 2003.
- Гроза А. Нечаканы госць // XIX стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. першая. Мн., 1999.
- Дунін-Марцінкевіч В. Творы. Мн., 1984.
- Ельскі А. Выбранае. Мн., 2004.
- Жавускі Г. Успаміны Сапліцы. Мн., 2005.
- Занятад і адраджэнне: Бел. літ. XIX ст. Мн., 2001.

- Каліноўскі К. За нашую вольнасць: Творы, дакументы. Мн., 1999.
- Каратынскі В. Творы. Мн., 1994.
- [Киркор А.] Живописная Россия: Отечество наше в его земельном, историческом, племенном, экономическом и бытовом значении: Литовское и Белорусское Полесье: Репринт. воспроизведение изд. 1882 г. Мн., 1993.
- Крашэўскі Ю.І. Апошнія хвіліны Пане Каханку // Крыніца. 1998. № 3.
- Крашэўскі Ю.І. Кунігас // ХІХ стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. першая. Мн., 1999.
- Крашэўскі Ю.І. Хата за вёскай. Мн., 1989.
- Лада-Заблоцкі Вершы // Роднае слова. 1994. № 10.
- Лада-Заблоцкі Вершы // Полымя. 1992. № 10.
- Лада-Заблоцкі Т. Ваколіцы Віцебска // Шляхам гадоў: Гіст.-літаратурны. зборнік. Мн., 1994.
- Лада-Заблоцкі Т. Лісты да Ю.І. Крашэўскага // ХІХ стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. першая. Мн., 1999.
- Літаратура Беларусі: Першая палова ХІХ стагоддзя: Хрэстаматыя. Мн., 2000.
- Лучына Я. Творы. Мн., 2001.
- Ляскоўскі Ю. На чужой старане // Працы кафедры гісторыі беларускай літаратуры БДУ. Выпуск трэці. 2002; Выпуск чацвёрты. Мн., 2003.
- Магілёўская хроніка // Беларускія летапісы і хронікі. Мн., 1997.
- Манькоўская З. З "Дзённіка кабеты" // Працы кафедры гісторыі беларускае літаратуры Белдзяржуніверсітэта. Выпуск другі. Мн., 2002.
- Марашэўскі К. Камедыя // Беларуская дакастрычніцкая драматургія. Мн., 1978.
- Матушэвіч М. Дыярыюш жыцьця маяго // Спадчына. 1996. № 5. 1997. № 1–2.
- Міцкевіч А. Вершы і паэмы. Мн., 2000.
- Міцкевіч А. Выбраныя творы. Мн., 1955.
- Міцкевіч А. Дзяды. Мн., 1999.
- Міцкевіч А. Дзяды. Мн., 2001.
- Міцкевіч А. "Зямля навагрудская, краю мой родны..." Мн., 1969.
- Міцкевіч А. Пан Тадэвуш. Мн., 1998.
- Міцкевіч А. Санеты. Мн., 1998.
- Народны тэатр. Мн., 1983.
- Падбярэскі Р. Беларусь і Ян Баршчэўскі // Баршчэўскі Я. Шляхціц Завальня. Мн., 1990.
- Падбярэскі Р. Лісты пра Беларусь // Шляхам гадоў: Гіст.-літаратурны. зборнік. Мн., 1994.
- Пільштынова С. Авантуры майго жыцця. Мн., 1993.
- Публицистика белорусских народников. Мн., 1983.
- Равускі Г. Князь Радзівіл Пане Каханку // ХІХ стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. першая. Мн., 1999.
- Равускі Г. (Жавускі Г.) Тадэвуш Рэйтан // Спадчына. 1997. № 4.

- Радзівіл М. Агатка, або Прыезд пана // Беларуская літаратура XVIII–XIX ст.: Зборнік тэкстаў. Мн., 2000.
- Радзівіл Ф.У. Выбраныя творы. Мн., 2003.
- Раса нябёсаў на зямлі тутэйшай: Беларуская польскамоўная паэзія XIX стагоддзя. Мн., 1998.
- Савіч-Заблоцкі В. Арлалёты і Падканвойны, або Полацкая шляхта // Полымя. 2004. № № 1, 3, 4, 6.
- Савіч Ф. "Там блізко Піньска...". Успаміны. Споведзь пакутніка // Шляхам гадоў: Гіст.-літаратурны. зборнік. Мн., 1994.
- Сыракомля У. Добрыя весці. Мн., 1993.
- Тшашчкоўская З. [Вершы] // Літаратура і мастацтва. 2001. 19 студз.
- Тшашчкоўская З. Песні дарагавіцкія // Полымя. 2001. №1.
- Філаматы і філарэты: Зборнік. Мн., 1998.
- Ходзька І. Успаміны квестара // XIX стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. першая. Мн., 1999; Кн. другая. Мн., 2000.
- Ходзька Я. Вызваленая Літва, або Пераход цераз Нёман // Працы кафедры гісторыі беларускае літаратуры Белдзяржуніверсітэта. Вып. другі. Мн., 2002.
- Храпавіцкі І. Погляд на паэзію беларускага люду // XIX стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. другая. Мн., 2000.
- Цяцерскі М. Доктар па прымусу // Беларуская дакастрычніцкая драматургія. Мн., 1978.
- Чачот Я. Выбраныя творы. Мн., 1996.
- Шпилевский П. Путешествие по Полесью и Белорусскому краю. Мн., 1992.
- Энеіда навыварат // Беларуская літаратура XIX стагоддзя: Хрэстаматыя. Мн., 1988.
- Янкоўскі П. Засценак. Некалькі ўніверсітэцкіх успамінаў. Тры браты дзедзічы // XIX стагоддзе: Навукова-літаратурны альманах. Кн. другая. Мн., 2000.

ПРЫКЛАДНЫЯ ТЭМЫ КУРСАВЫХ І ДЫПЛОМНЫХ РАБОТ ПА ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

- Беларуская літаратура XVIII–XIX ст. у даследаваннях літаратуразнаўцаў XIX–XX ст.
- Майстэрства Ю. Трубніцкага-апавядальніка (“Магілёўская хроніка”).
- Барочныя матывы ў беларускамоўнай паэзіі XVIII ст.
- Фальклорныя матывы ў песенна-інтымнай лірыцы XVIII ст.
- Паэтыка беларускай песенна-інтымнай лірыкі.
- Беларуская мемуарыстыка і летапісанне ў XVIII ст.
- Сімволіка і алегорыя ў беларускай літаратуры XVIII ст.
- Спавядальнасць і літаратуршчына ў “Авантурах майго жыцця” С. Пільштыновае.
- Беларуская польскамоўная паэзія другой паловы XVIII ст.
- Майстэрства Ф.У. Радзівіл-драматурга.
- Фальклорныя матывы ў “Торбе смеху” Караля Жэры.
- Паэтыка беларускіх інтэрмедый.
- Сутнасць канфлікту ў “Камедыі” К. Марашэўскага.
- Асаблівасці класіцызму М. Карыцкага.
- Рэальны і алегарычны план “Агаткі” М. Радзівіла.
- Філасофія і паэтыка беларускай батлейкі.
- Камедыя М. Цяцерскага “Доктар па прымусу” і драматургія Ж.Б. Мальера.
- “Агатка” М. Радзівіла ў гісторыі беларускага тэатра і драматургіі.
- “Вызваленая Літва, або Пераход цераз Нёман” Я. Ходзькі як класіцыстычны твор.
- Герой і антыгерой у камедыі “Вызваленая Літва, або Пераход цераз Нёман” Я. Ходзькі.
- “Залёты аднаго гайдука да прачкі” і “Пінская шляхта” В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Беларускі фальклор у баладах А. Міцкевіча.
- Возера Свіцязь у паэзіі філаматаў (А. Міцкевіч, Я. Чачот, Т. Зан).
- Апалогія рамантычнага ў “Рамантычнасці” А. Міцкевіча.
- Рэальнасць і вымысел у “Гражыне” А. Міцкевіча.
- Марыля Верашчака ў паэзіі і карэспандэнцыі А. Міцкевіча.
- Беларуская архаіка як аснова мадэлі свету А. Міцкевіча (II частка “Дзядоў”).
- “Гражына” А. Міцкевіча і традыцыі еўрапейскай літаратуры.
- Гістарычнае і мастацкая фальсіфікацыя гісторыі ў “Конрадзе Валенро-дзе” А. Міцкевіча.
- Сутнасць паняцця “валенрадызм” (А. Міцкевіч “Конрад Валенрод”).
- Аўтабіяграфічнае ў “Дзядах” А. Міцкевіча.
- Беларускі кантэкст паэмы А. Міцкевіча “Пан Тадэвуш”.
- Мастацкая ўмоўнасць у “Пане Тадэвушы” А. Міцкевіча.
- Верш П. Багрыма “Зайграй, зайграй, хлопча малы...”: рэальны факт і мастацкая

вобразнасць твора.
- Новае ў багрымазнаўстве.
- Беларуская "Энеіда навыварат" і "Энеіда" І. Катлярэўскага (параўнальная характарыстыка).
- Беларуская і расійская "Энеіды навыварат": параўнальны аналіз.
- Г. Кісялёў як даследчык "Энеіды навыварат".
- Гістарычная аснова "Спеваў пра даўніх ліцвінаў" Я. Чачота.
- Паэтыка баладаў Я. Чачота.
- Асоба Я. Чачота ў карэспандэнцыі філаматаў.
- "Успаміны" Ф. Савіча як твор мемуарнай літаратуры.
- Асаблівасці гумару М. Асорыя і П. Янкоўскага.
- Т. Лада-Заблоцкі і Ф. Савіч: перыпетыі лёсу і творчасці.
- Майстэрства І. Ходзькі-апавядальніка.
- Караль Радзівіл Пане Каханку ў творчасці І. Ходзькі і Г. Равускага.
- Духоўны ідэал у прозе І. Ходзькі.
- Гістарычная аснова "Успамінаў квестара" І. Ходзькі.
- Беларускі фальклор у баладах Я. Баршчэўскага.
- Праблема мастацкай умоўнасці ў прозе Я. Баршчэўскага.
- Нацыянальна-патрыятычная тэма ў "Шляхціцы Завальні" Я. Баршчэўскага.
- Паэт і Айчына ў "Жыцці Сіраты" Я. Баршчэўскага.
- Духоўны ідэал у аповесці "Драўляны Дзядок і кабета Інсекта" Я. Баршчэўскага.
- Сутнасць метамарфозаў Я. Баршчэўскага ("Ваўкалак", "Белая Сарока" ды інш.).
- Паэтыка гавэнды У. Сыракомлі.
- Беларускі фальклор у творчасці У. Сыракомлі.
- Народнасць У. Сыракомлі.
- Паэма В. Каратынскага "Таміла" ў кантэксце тагачаснай літаратуры.
- Матывы лірыкі В. Каратынскага.
- Традыцыі А. Міцкевіча ў паэтычнай творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча.
- У. Сыракомля і В. Дунін-Марцінкевіч: гісторыя ўзаемаадносін і тыпалогія творчасці.
- Фальклярызм паэзіі В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Міфалогія ў паэтычным эпасе В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Мастацкі тып апавядальніка ў паэтычным эпасе В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Сентыменталізм у паэтычным эпасе В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Рамантычныя тэндэнцыі ў твочасці В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Трансфармацыя народнай балады ў паэме В. Дуніна-Марцінкевіча "Травіца брат-сястрыца".
- Шляхецкія тыпы ў паэме В. Дуніна-Марцінкевіча "З-над Іслачы, або Лекі на сон".
- Асаблівасці гістарызму ў "Стаўроўскіх дзядах" В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Традыцыі і наватарства ў "Халімоне на каранацыі" В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Жанрава-стылёвая характарыстыка паэтычнага эпасу В. Дуніна-Марцінкевіча на беларускай мове.

- Майстэрства В. Дуніна-Марцінкевіча – камедыёграфа (“Залёты”).
- Традыцыі заходнееўрапейскай літаратуры ў драматургіі В. Дуніна-Марцінкевіча.
- Творчасць В. Дуніна-Марцінкевіча і польская літаратура.
- Сатырычнае майстэрства ў паэме “Два д’яблы”.
- Паэмы “Два д’яблы” і “Тарас на Парнасе”: параўнаўчы аналіз паэтыкі.
- Паэма “Тарас на Парнасе” ў беларускім літаратуразнаўстве.
- Аляксандр Рыпінскі ў гісторыі беларускай літаратуры.
- Мастацкія асаблівасці “Альбома” А. Вярыгі-Дарэўскага.
- Творчасць Ю. Ляскоўскага.
- Беларускія рэаліі ў творчасці А. Плуга.
- Ідэйна-мастацкія асаблівасці драматычнага абразка Г. Марцінкевіча “Адвячорак”.
- Паэма “Мачыха” Адэлі з Устроні ў кантэксце творчасці А. Міцкевіча.
- Творчасць К. Каліноўскага і ананімная літаратура 60-х гг. XIX ст.
- Павел Шпілеўскі ў гісторыі беларускай культуры.
- Гісторыя і культура Беларусі ў даследаваннях А. Кіркора.
- Паэтыка беларускамоўнае ананімнае літаратуры XIX ст.
- Праблема нацыянальнага самаўсведамлення беларусаў у творчасці Ф. Багушэвіча.
- Духоўна-эстэтычныя ідэалы ў творчасці Ф. Багушэвіча.
- Гуманізм творчасці Ф. Багушэвіча.
- Жанрава-стылёвыя асаблівасці паэзіі Ф. Багушэвіча.
- Жанравыя асаблівасці прозы Ф. Багушэвіча.
- Ф. Багушэвіч і У. Сыракомля: традыцыі і тыпалогія творчасці.
- Аляксандр Ельскі ў гісторыі беларускай культуры і літаратуры.
- “Мемуары” А. Абуховіча ў кантэксце жанру.
- Асоба аўтара ў “Мемуарах” А. Абуховіча.
- Я. Лучына і Ф. Багушэвіч: тыпалогія творчасці і самабытнасць таленту.
- Паэма Я. Лучыны “Паляўнічыя акварэлькі з Палесся” ў кантэксце традыцый М. Гусоўскага, А. Міцкевіча, У. Сыракомлі.
- Польскамоўная лірыка Я. Лучыны.
- Паэтычнае майстэрства Я. Лучыны.
- Абразок Я. Лучыны “З крывавых дзён” у кантэксце паўстання 1863–1864 гг.
- Паэтыка Ф. Тапчэўскага.
- Творчасць З. Манькоўскай.

ЗМЕСТ

Вучэбнае выданне

Гісторыя беларускай літаратуры (XVIII–XIX стст.):
Вуч. праграма для вышэйшых навуч. установ
па спецыяльнасці 1-21 05 02 Беларуская філалогія

Аўтары-складальнікі:

Хаўстовіч Мікола Валянцінавіч
Запрудскі Ігар Мікалаевіч
Тарасюк Любоў Канстанцінаўна

Адказны за выданне
М. Хаўстовіч

Падпісана да друку 12.05.2005. Фармат 60Х84/16. Папера афсетная.
Ум. друк. арк. 2,7. Ул. выд. арк. 3,0. Наклад 50.

ВТАА "Права і эканоміка". Ліцэнзія ЛВ 02330/0056831 ад 01.04.2004 г.
220072 Мінск, вул. Сурганава 1, корп. 2.
УП "КНІГА" Мінск, В. Харужай, 31а

Выдадзена
коштам асабістых складак
сяброў кафедры гісторыі беларускае літаратуры